

פסחים ב. (המשנה) עד ג. (ש9 ברחבות)

טעם הדיון הארוך והנפתל בטיב המילה 'אור' - מתוך 'ספר התודעה' - חמץ ומצה:

'כל השקלא וטריה הארוכה הזו, למה העתיקה מסדרי הש"ס? וכל אותם קולמוסים שנשברו וכל הדיו שנשפך, כל זאת רק כדי לכתוב שקלא וטריא זו על יסוד של ההוה אמינא? וכל התינוקות המתרעעין בכל הדורות ללמוד דיון סרק של תבה אחת, ושלא כמסקנה - כל כך למה?! אלא לימדו אותך חכמים את עצמתה של לשון נקיה. כל מי שלשונו נקיה כלשון התנא... סימן היכר לו שלעולם הוא תר אחרי היפה שבלשונו, עד כדי כך שהוא מניח לשון לילה ותופס במקומה לשון אור. והתנא שלשונו נקיה כל כך ראוי בעיני תלמידיו ההולכים להושיב ישיבה כדי לבאר תיבה אחת מלשונו. וחביב על כל תלמידיהם הרבים הבאים אחריהם כל הגה היוצא מפייהם של הראשונים בעלי הלשון הנקיה. ואפילו כל ספק שלהם וספק ספקא וכל הוה אמינא שלא כמסקנה - יקרה היא הרבה יותר מכל חכמה יתרה היוצאת מפה שאינו נקי!!!'

משנה

בדיקת חמץ:

הזמן: ערב י"ד ניסן.
המקום: כל מקום שלעיתים מכניסים בו חמץ.
האמצעי: נר.

מרתף שלעיתים מכניסים בו חמץ:
ב"ש: יש לבדוק 2 שורות על פני כל המרתף,
ב"ה: יש לבדוק את שתי השורות החיצוניות העליונות.

מה פירוש המילה אור

ר' יהודה: ערב.
רב הונא: יום.

זוהי הבנת הגמרא בתחילה.
למסקנה גם רב הונא סובר שאור זה לילה.

8 ההוכחות האחרונות מברייתות ומשניות כולם חוץ מהרביעית מוכיחות שאור = לילה

'בודקים אור 14 ובשחרית של 14'
מכאן שאור אינו שחרית, ולכן אור = לילה

ר"י מהנץ: ראב"י: משעת האור מכאן שאור = לילה
דחיה - ייתכן שאור = עלות השחר

'לאור עיבורו' וביום לא רואים משואות
מכאן שאור = לילה

'כל הלילה, (כשהגיע) לאורה'
מכאן שאור = יום
דחיה יש הבדל בין אור לאורה

'מה ההבדל בין אור 81 ליום 81 שואלים ב"ה. מכאן שאור = לילה

'הא נאכל לאור שלישי' מכאן שאור = לילה

'אור של יוה"כ מתפלל, שחרית מתפלל'
מכאן שאור אינו שחרית, ולכן אור = לילה

'לילי 14 בודקים את החמץ' - מכאן שאור 14ל הלילה.

7 ההוכחות הראשונות מפסוקים כולם חוץ מהרביעית מנסות להוכיח שאור = יום

'הבוקר אור והאנשים שולחו'
מכאן שאור = יום
דחיה - המילה אור מובנה הארה (פועל) ולא יום(זמן).

'וכאור בוקר יזרח שמש'
מכאן שאור = יום
דחיה - המילה אור מובנה הארה (פועל) ולא יום(זמן).

'ויקרא א-להים לאור יום'
מכאן שאור = יום
דחיה - המילה אור שבפסוק מתייחסת לכוח המאיר ולא לזמן.

'הללוהו כל כוכבי אור'
מכאן שאור = לילה
דחיה - דוד קרא לכוכבים מאירים ולא לכוכבים שקיימים בלילה

'לאור יקום רוצח - ובלילה יהיה כגנב' משמע שיש הנגדה בין לילה לאור. מכאן שאור = יום.
דחיה - הפסוק מתייחס ל'בא במחותרת' שרק אם ברור (כמו אור) שרצונו להרוג מותר להורגו.

'יחשכו כוכבי נשפו, יקו לאור ואין' איוב חיכה בחושך לאור מכאן שאור = יום
דחיה - איוב לא ציפה לאור במובן של בוקר (זמן) אלא במובן של הארה (פועל)

'לילה אור בעדני' מכאן שאור = יום.
דחיה - הלילה לא הפך ליום אלא האיר. לכן אור פירושו הארה (פועל).

פסחים ג. (ש 9 מהרחבות) עד ד: (ש 12 מהסוף)

בדיקת חמץ וביטול חמץ

מהתורה: מספיק לבטל את החמץ (רש"י: הביטול שבלב הוא קיום מצות תשבינו, תוס': כשמבטל הוא מפקיר את החמץ ואז החמץ אינו ברשותו, רמב"ן: כשמטל החמץ מפסיק להיות אוכל והופך להיות כעפר).
בשלב א' תיקנו חכמים: לא מספיק ביטול ויש צורך גם לבדוק ולבער את כל החמץ (מחשש שלא יבטל בלב שלם, או מחשש שיאכל את החמץ בפסח).
בשלב ב' תיקנו חכמים: לא מספיק בדיקה וביעור ויש צורך גם לבטל (מחשש שלא יבדוק טוב ויישאר חמץ שלא ימצא).

דיבור נקי

- יש לדבר בלשון נקיה, אלא אם כן הדבר יפגע בהירות המשפט ובקיצורו.
- אדם שמדבר בלשון לא נקיה הדבר מעיד על פגמים בו או בייחוסו.
- כפי שיש להמנע מלהזכיר דברים שליליים (טמא, חזיר וכו') וולהשתמש לשם כך בלשון עקיפה כך גם כשמבשרים בשורה רעה יש לבשרה בצורה עקיפה ולא לאמרה במפורש.

חכמינו למדונו שהמילים אינן רק המסר שמאחוריהן. למילים יש משמעות עצמאית.

לכן גם כשהמסר זהה יש הבדל אם אומרים דבר בצורה ישירה או עקיפה.

מידע המסתתר במילים

- ר' יהודה בן בתירא השתמש במידע שהיה ידוע רק לו ולחכמי ירושלים כדי להעביר מסר. בעזרת מסר חבוי ש'הטמין' בדבריו של גוי מתחזה הצליח ר' יהודה לחשוף אותו בפני אנשי ירושלים.
- כשאנשים מספרים לנו על חיבה מיוחדת לדברים מסוימים (ים, מערכת משפטית) אנו יכולים ללמוד על ייחוסם ומהיכן הגיעו.

ציטוט מהמשנה

זמן בדיקת חמץ: ערב י"ד ניסן.

אמנם זמן ביעור חמץ הוא רק למחרת בצהריים. אבל אנו בודקים בערב כיוון ש: **א.** זו השעה שכל האנשים נמצאים בבית. **ב.** אור הנר בלילה מתאים לבדיקה.

לכן אסור לבחור ישיבה להתחיל ללמוד בערב י"ד לפני שבדק חמץ - שמא ימשך בלימודו ויפספס את המצוה.

אישה עבד וקטן - נאמנים לומר שבדקו את הבית.

הגמרא תולה את נאמנות הנשים בכך שהדין מדרבנן - האם נשים נאמנות באיסורים שהם מהתורה:

תוס': נשים נאמנות בדין תורה. כאן מחמת הטורח הרב שיש בבדיקה הן נאמנות רק באיסור דרבנן.

סמ"ג: נשים נאמנות בדין תורה. כאן הן אינן משוכנעות בנחיצות הבדיקה ולכן הן נאמנות רק באיסור דרבנן.

ראב"ד: נשים נאמנות בדין תורה כאשר הן מעידות על עצמן. כאן הן מעידות שמישהו אחר בדק - אמירה זו הינה עדות ולא נאמנות ולכן הן נאמנות בה רק בדין דרבנן.

בעל העיטור: נשים נאמנות בדין תורה, כאן הגמרא דנה גם בקטנים שהם נאמנים רק באיסורי דרבנן.

המשכיר בית לחבירו ב"ד בניסן

חובת הבדיקה: מוטלת על האדם שהמפתח היה בידו בערב י"ד ניסן.

ספק בדוק: אם לא ידוע האם הבית נבדק ולא ניתן לשאול את בעה"ב - הגמרא מסתפקת האם צריך לבדוק. (בשר"ע נפסק שיבטל השוכר את החמץ ואז הבדיקה היא רק מדרבנן - ובדרבנן ניתן להקל).

השכיר בחזקת בדוק והסתבר שאינו בדוק: לא נחשב מקח טעות כיוון שזאת מצוה ואדם לא מבטל עסק בגלל שמוטלת עליו מצוה נוספת.

פסחים ו. (ש) עד ז. (הנקודתיים ש17)

ביאורי מושגים

הגמרא מזכירה שאדם שמקדש בפסח בחיטים קשיחות מהרי אררט שנפל עליהם מים - אינה מקודשת. מכאן דייקה הגמרא שלא ניתן לקדש אפילו באיסורי הנאה דרבנן.

רש"י אצלנו שואל: איך יש כוח לחכמים לעקור קידושי אישה כשמהתורה הם תפסו?
רש"י עצמו מתרץ ש: 1. כל המקדש, מקדש על דעת חכמים ולכן כשחכמים לא מרוצים מקידושיו הם לא תופסים.
 2. חכמים הפקירו את החיטים הללו ולכן הן אינן ברשותו.
 3. אחרי שחכמים אסרו את החיטים הם איבדו את הערך הממוני שלהם ולכן אין בהן שווה פרוטה.

בהמת ארנונא (שעליו לתת 1/10 מוולדותיה לשלטון)

אם חייב להעביר את הוולדות עצמן - הבהמה פטורה מדין בכור.
אם יכול להעביר תשלום במקום הוולדות - רבא א' - הבהמה חייבת בדין בכור.
 רבא ב' - הבהמה פטורה מדין בכורה.

עיסת ארנונא

חייבת בחלה - (עקרונית היא פטורה אבל חכמים גזרו משום מראית עין).

בבהמה הכל יודעים שהיא ארנונא, ולכן לא גזרו בה חכמים משום מראית עין.

ברייתא

נכרי שהכניס חמץ לבית של יהודי:

כשהחמץ ביד הגוי - לא צריך לבער.

כשהגוי הפקיד אצל היהודי - צריך לבער (כיוון שחייב באחריותו).

כשהיהודי ייעד לחמץ בית - לא צריך לבער (כיוון שזה כבר לא בביתו).

הערות:

- אמנם שוכר לא נחשב בעלים (שכירות לא קונה) אבל לגבי חמץ רמת בעלות חלקית של שוכר מספיקה כדי שהחמץ לא יחשב ברשות המשכיר.
- הסברנו את החלק האחרון לפי תוס' רש"י הבין שבמקרה זה החמץ לא באחריותו של היהודי.

ביטול חמץ וביעור חמץ

- למרות שאדם בדק חובה עליו (מדרבנן) גם לבטל.
- אדם שיוצא מביתו יותר מ30 יום לפני הפסח ואינו עתיד לחזור לביתו - לא צריך לבער את החמץ.

מחשש שימצא בפסח חמץ משמעותי ולא ירצה לשורפו (וביטול בפסח כבר לא מועיל).

30 יום לפני הפסח מתחילות ההכנות לפסח.

ת"ק: 30 יום לפני הפסח מתחילים לדרוש בהלכותיו.
רשב"ג: שבועיים לפני.
 (ת"ק למד את דינו מכך שמשה לימד את דיני פסח שני בזמן הפסח הראשון, רשב"ג למד את דינו מהוראת הפסח של משה בא' ניסן שבשנה השנייה).

המוצא חמץ בפסח

- מהרגע שהחמץ אסור (אפילו מדרבנן) הוא אינו ברשותו של האדם ולא ניתן לבטלו.
- המוצא חמץ ביו"ט - כופה עליו כלי ושורפו במוצאי יו"ט.
- חמץ של גוי שנמצא אצל היהודי בהיתר - עושה לו מחיצה של 10 טפחים.
- חמץ של הקדש שנמצא אצל היהודי - לא צריך לעשות כלום.

ואם לאדם יש בביתו עיסה שעומדת להחמיץ (ועדיין לא החמיצה) הוא יכול לבטלה. (ואם הוא יכול לרוץ לביתו ולמנוע את החימוץ - עדיף).

בהקדש לא נוגעים ולכן אין חשש שיבוא לאכול את החמץ.

פסחים ז. (ש 17 הנקודתיים) עד ח. (ש 9 מסוף הצרות, הנקודתיים)

ביאורי מושגים

נטילת לולב - קיום המצוה חל כבר כשמחזיק את 4 המינים (אפילו אם לא הגביהם) אולם כיוון שאדם שמחזיק את ארבעת המינים טרם השלים את קיום המצוה (זאת כיוון שלא נטלם בצורה מכובדת או כיוון שעדיין לא נענע את הלולב בהלל) האדם יכול עדיין לברך. כיום כדי להמנע מכך שאנו מברכים אחרי קיום המצוה נוהגים ליטול את האתרוג הפוך לברך ואז להפוך את האתרוג או לחילופין ליטול את הלולב לברך ואז לקחת את האתרוג.

לכן פת מעופשת שנמצאה בפסח

כשרואים עליה שהיא חמץ - חמץ.

כשנמצאה בתחילת פסח - חמץ, (אם היא מעופשת - סימן שהיא עוד מלפני החג).

כשנמצאה בסוף פסח - מצה (אפילו אם היא מעופשת הרבה - ייתכן שהתעפשה במהלך החג).

חפץ שנמצא ולא ידוע מה טיבו

במקום שמתנקה מדי פעם - הולכים לפי השימוש האחרון (לקולא ולחומרא).

כשהחפץ נמצא בגומחה שלא מתנקה - ספק.

כשהחפץ מוכיח על עצמו שהוא ישן - הולכים לפי השימוש הקדום.

ובטבילה ונטילת ידיים שלא ניתן לברך לפני מברך אחרי, כל עוד הוא קשור עדיין למצוה (למשל בנט"י אחרי הנטילה ולפני הניגוב).

זמן ברכת המצוה: לפני קיום המצוה.

דוגמא למצבים שבהם האדם לא צווה:
כשהוא שליח (למשל מילה), כשאינן ציווי (למשל שחיטת חולין).

דוגמא למצוה שכבר החל לקיים:
נטילת לולב (כשלקח לידי ורק אז בירך - עיין ביאור מושגים) וכן טבילה ונטילת ידיים.

המקרה שבו נחלקו האמוראים הוא ביעור חמץ.
הגמרא פוסקת שבביעור חמץ יש לברך על ביעור חמץ.

נוסח ברכת המצוות

כשלא צווה: 'על מצוות X'.

כשכבר החל לקיים: 'על מצוות X'.

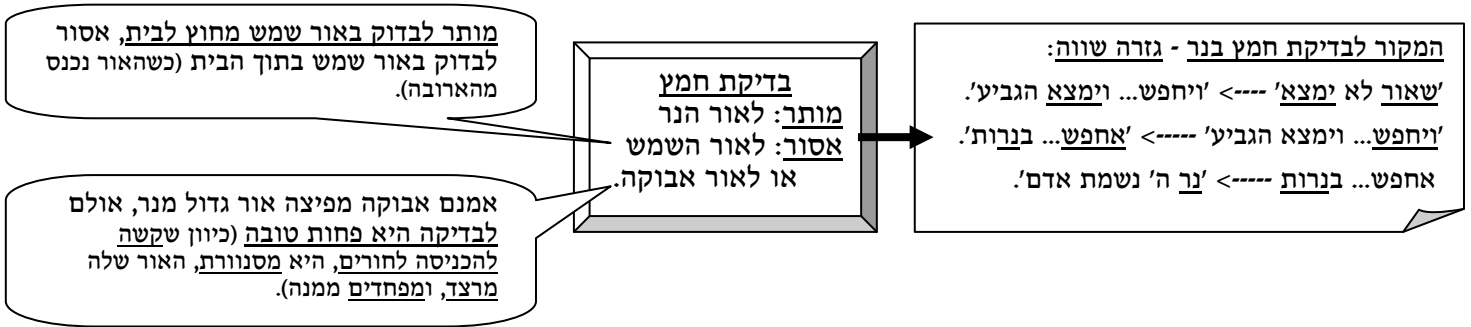
כשצווה וטרם קיים: רבא: 'ל'X'.
ר"י: 'על מצוות X'.

הראשונים נחלקו כיצד להבין את פסק הגמרא:

הר"ן: הגמרא פסקה שכשטרם קיים את המצווה מברך על מצוות X (המקרים שבהם בכל זאת מברכים ל'X הם מקרים שבהם האדם חייב לקיים את המצוה בגופו - כמו תפילין)

הרמב"ם: הגמרא פסקה שהמקרה של ביעור הוא מקרה שבו המצוה כבר התקיימה (כשביטל אותו בליבו). על מצוה שטרם קיים יש לברך ל'X.

לפי הר"ן פוסקים כר"י ולפי הרמב"ם כרבא.

פסחים ח. (ש 9 מסוף הצרות, הנקודתיים) עד ח: (סוף העמוד)

שלוחי מצוה אינם ניזוקים - בעניין זהירות וזריזות בקיום מצוות (מסילת ישרים ט)

"דע כי יש יראה ראויה ויש יראה שוטה, יש בטחון ויש הוללות. כי הנה האדון עשה את האדם בעל שכל נבון וסברא נכוחה לשינהג עצמו על דרך טוב וישמר מן הדברים המזיקים... ומי שירצה שלא ינהג עצמו בדרך החכמה ויפקיר עצמו לסכנות הנה אין זה בטחון אלא הוללות. והשמירה מזה היא היראה המיוסדת על הנהגת החכמה והשכל והיא היראה הראויה. אך היראה השוטה היא שיהיה האדם רוצה להוסיף שמירות על שמירות ויראה על יראה ועושה משמרת למשמרתו באפן שיגיע מזה בטול לתורה ולעבודה. והכלל להבחין בין שתי היראות הוא מה שחלקו חכמים... (פסחים ח) היכא דשיכח היזקא שאני. כי מקום שההיזק מצוי ונודע יש להשמר אך מקום שאין ההיזק נודע אין לירוא".

היכן פטורים מבדיקת חמץ

פטור מחמת בע"ח

במקום שמצויים בו בע"ח: אין צורך לבדוק (גם אם היה חמץ חזקה שהבע"ח אכלוהו).

פטור מחמת חוסר שימוש

מקום גבוה שאינו בר שימוש: אין צורך לבדוק.

חורים וסדקים: כשנוחים לשימוש: יש לבדוק.
כשאינם נוחים לשימוש: אין צורך לבדוק.

מחסן: אם נכנסים אליו במהלך הסעודה: יש לבדוק.
אם לא נכנסים במהלך הסעודה: אין צורך לבדוק.

רווח שמתחת למיטה: כשהרווח גבוה וניתן להשתמש בו: יש לבדוק.
כשהרווח נמוך לא ניתן להשתמש בו: אין צורך לבדוק.

פטור מחמת סכנה

מקום שיש בו סכנה לבדוק - אסור לבדוק.

מחסנים שמבקרים בהם בזמן הסעודה:

מחסן דגים קטנים (דגים גדולים יודעים לחשב כמה צריך לפני הסעודה).

מחסן שכר בבבל, ומחסן יין הסמוך לסעודה (אל מחסן יין הרחוק מהסעודה ואל כל מחסן שמן לא נכנסים בזמן האוכל).

מחסן מלח, מחסן שעוה (לנרות), מחסן עצים, מחסן תמרים.

מקומות שיש בהם סכנה:

חורים במקומות שמצויים בהם עקרבים,

חור המשותף ליהודי וגוי (אם היהודי יבדוק הגוי יחשוד שמנסים לכשף אותו).

קושיה: מדוע אנו חוששים, הרי שלוחי מצוה אינן ניזוקים?

תשובות:

- א. חוששים שאחרי הבדיקה האדם יחפש אחרי מטמון ואז הוא ייזק כיון שכבר אינו שליח מצוה,
- ב. במקום שההיזק מצוי - גם שלוחי מצוה ניזוקים.

עליה לרגל

1. שלוחי מצווה אינם ניזוקים לא בדרכם למצוה ולא בחזרתן ולכן אף אחד לא יפגע ברכוש העולים לרגל עד שיחזרו לביתם.
2. 'לא יחמוד איש את ארצך בעלותך' - חובת העליה לרגל מוטלת על בעלי קרקע בארץ ישראל.
3. ירושלים אינה המקום המרשים ביותר בארץ ישראל מבחינת הגידולים שבה (אין בה את פירות גינוסר) ומשאבי הטבע שלה (אין בה את חמי טבריה). זאת כדי שהעליה לרגל תמוקד בערך הלאומי-דתי ולא בסיבות אחרות.

ציטוט מהמשנה

מרתף שלעיתים מכניסים בו חמץ:
ב"ש: יש לבדוק 2 שורות על פני כל המרתף.
ב"ה: יש לבדוק את שתי השורות החיצוניות העליונות.

מהם 2 שורות לפי ב"ש

ר' יהודה: שורה א': כל החביות החיצוניות.
שורה ב': החביות שלצידן.

ר' יוחנן: שורה א': כל החביות החיצוניות.
שורה ב': כל החביות העליונות.

מהם 2 שורות לפי ב"ה

רב: שורה א': החביות החיצוניות והעליונות.
שורה ב': החביות שמתחתן.

שמואל: שורה א': החביות החיצוניות והעליונות.
שורה ב': החביות שלצידן.

בגירסא שלפנינו הגמרא פוסקת שהלכה כשמואל. הרמב"ם לא גרס כך ולכן פסק כרב (כיוון שהלכה כרב באיסורים).

פסחים ט. (המשנה) עד ט: (הנקודתיים שש 18 מהסוף)

ביאורי מושגים

ספק מוציא מידי ודאי - כאשר נתון מסוים ידוע לנו בצורה ודאית (ודאי) וייתכן שהוא השתנה (ספק) - אנו מניחים שהמצב הידוע לנו לא השתנה כיוון ש'אין ספק מוציא מידי ודאי'.
חיוב מעשרות - תבואה שלא נגמרה מלאכתה פטורה מתרומות ומעשרות. נגמרה מלאכתה וראתה את פני הבית - מתחייבת התבואה בתרומות ומעשרות. **ר' אושעיא**: אם החליף את הסדר והכניס את התבואה לביתו לפני גמר מלאכה ובביתו גמר את המלאכה - התבואה פטורה ממעשרות מדאורייתא. **מדרבנן היא חייבת** ולכן מותר לו רק לתת ממנה לבהמתו ולא לאכול בעצמו.

משנה

אין חוששים שחולדה או עכבר גררו חמץ ממקום לא בדוק למקום בדוק

המשנה מתייחסת למקרה שבו יש ספק האם החולדה לקחה. אבל כשודאי שהחולדה לקחה - לא ניתן לסמוך על כך שהחולדה אכלה את החמץ.

קושיה על קביעת הגמרא ש'אם ידוע שנלקח חמץ - חוששים':

במגורי גויים שמסתובבים בהם בע"ח אנו קובעים בפסקנות שאין נפלים כיוון שודאי שבע"ח אכלו את בשר הנפל. מדוע **כאן** אנו לא מניחים שהעכבר אכל את החמץ?!

תשובות:

1. **ר' זירא**: במגורי גויים מדובר בבשר - בשר בע"ח אוכלים עד תום. בעכבר שלקח חמץ מדובר בלחם - לחם לעיתים אוכלים ולעיתים לא.

2. **רבא**: במגורי גויים יש ספק האם היה נפל - וספק מוציא מידי ספק, בעכבר שלקח חמץ יש ודאות שנלקח חמץ - ואין ספק (שמא נאכל הלחם) מוציא מידי ודאי (שהלחם נלקח).

קושיות על קביעתו של רבא - אין ספק מוציא מידי ודאי

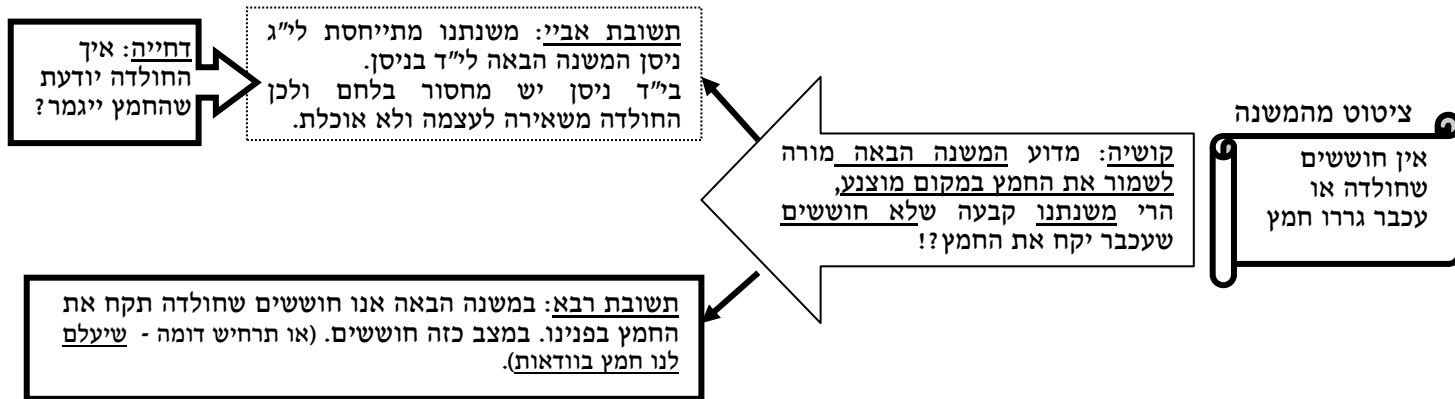
המשנה קובעת שחבר שמת - פירותיו מותרים בתורת ודאי. מכאן ש**ספק** (האם עישר) **מוציא מידי ודאי** (שהפירות היו טבל).

דחיות:
 1. ודאי שחבר מעשר ולכן זהו ודאי המוציא מידי ודאי.
 2. ספק האם הפירות היו טבל וזהו **ספק המוציא מידי ספק**.

המשנה קובעת שכהן שהציץ לבדוק מה טיבו של נפל שהיה בתוך בור טהור.

מכאן ש**ספק** (האם חולדה אכלה את הנפל) **מוציא מידי ודאי** (שהיה שם נפל).

דחיות:
 1. ודאי שחולדה אכלה את הנפל ולכן זהו ודאי המוציא מידי ודאי.
 2. ספק האם היה שם נפל וזהו **ספק המוציא מידי ספק**.

פסחים ט: (הנקודתיים 17 מהסוף) עד י: (המשנה)

ביאור מושגים - בעמוד הבא

שאלות בנושא חמץ שהוכרעו ע"י השוואה למקומות אחרים בש"ס

9 חנויות כשרות ואחת טריפה

לקח מאחת החנויות ואיננו יודעים איזו - ספק (לא ניתן להכריע על סמך רוב).
לקח חתיכה מלפני החנויות - כשר (ניתן להכריע על סמך רוב).

9 ערימות מצה וערימה אחת של חמץ

לקח מערימה ואיננו יודעים איזו - ספק.
לקח חתיכה מלפני הערימות - מצה.

אדם טמא ואדם טהור שהלכו ב:
שביל טמא ושביל טהור - ואיננו יודעים מי הלך היכן.

ההלכה:
בטומאה דרבנן תולים שהטמא הלך בטמא והטהור בטהור.

בית בדוק ובית שאינו בדוק שאליהם נכנסו:
עכבר עם חמץ ועכבר עם מצה - ואיננו יודעים מי נכנס למי,

ההלכה:
תולים שהחמץ נכנס לאינו בדוק (מותנה בכך שהאדם ביטל את החמץ ואיסור החמץ הוא רק מדרבנן)

שני אנשים טהורים
ש אחד מהם הלך בשביל טמא - ואיננו יודעים מי הוא.

ההלכה:
כשנשאלו יחד - מטמאים את שניהם.
כשנשאלו לחוד - מטהרים את שניהם.

שני בתים בדוקים

ש אליהם נכנס עכבר עם חמץ - ואיננו יודעים לאיזה בית נכנס.

ההלכה:
כשנשאלו יחד - שניהם צריכים להיבדק מחדש.
כשנשאלו לחוד - שניהם פטורים מבדיקה נוספת.

בקעה עם קבר שאולי נכנס אליה אדם טהור

ההלכה: חכמים: ספק נכנס - טמא, ר"א: ספק נכנס - טהור

עכבר עם חמץ בפה - שאולי נכנס לבית בדוק

ההלכה: כיוון שזה דרבנן מקילים כשיטת ר"א.

ידוע שהיה קבר - בדק ולא מצא

ההלכה: חכמים: השדה טהור, ר"מ: השדה טמא (עד שימצא הקבר).

ידוע שהיה קבר - מצא בלי לבדוק הכל

ההלכה: רבי: השדה טהור, רשב"ג: השדה טמא (עד שיבדוק הכל).

ידוע שהיה חמץ - ובדק ולא מצא

ההלכה: כיוון שזה דרבנן מקילים כשיטת חכמים.

ידוע שהיה חמץ - מצא בלי לבדוק הכל

ההלכה: כיוון שזה דרבנן מקילים כשיטת רבי.

הניח 100 זוז מעשר שני ומצא 200

ההלכה: רבי: 100 מע"ש חולין (אלו אותן מטבעות).
חכמים: הכל חולין (אלו אינן אותן מטבעות).

הניח 200 זוז מע"ש ומצא 100

ההלכה: רבי: מה משצא זהו כסף מע"ש (אלו אותן מטבעות).
חכמים: הכל חולין (אלו אינן אותן מטבעות).

הניח 9 חתיכות ומצא 10 חתיכות

ההלכה: מח' רבי וחכמים (האם אלו אותן חתיכות).

הניח 10 חתיכות ומצא 9

ההלכה: מח' רבי וחכמים (האם אלו אותן חתיכות).

הקרדום ששמו בפינה אחת ומצאו בפינה אחרת

ההלכה: חכמים: מישהו אחר הזיז את הקרדום (ולכן הבית טמא).
רשב"ג: בעה"ב עצמו נטל את הקרדום מבלי משים.

הניח בפינה אחת ומצא בפינה אחרת

ההלכה: מח' רשב"ג וחכמים (מי הזיז את החתיכה והאם יש לחשוש שזהו עכבר שגם הכניס חתיכה נוספת).

ביאורי מושגים

ספק מגע - אם ידוע על טומאה ואנו מסופקים האם נגענו בה או לא - אם הספק אירע ברה"י - ספקו טמא, ואם הספק אירע ברה"ר ספקו טהור. (דיון בעניין מקור דין זה והיקפו ניתן למצוא בספר שיעורי הרב ליכטנשטיין על טהרות עמ' 143 - 173).

ספק ביאה - התנאים נחלקו מה הדין כאשר יש **ספק האם נכנס לרה"י**. חכמים התייחסו לכך כספק רה"י (ולכן הם טימאו), ור"א התייחס לכך כספק ברה"ר (ולכן טיהר).

עכבר שנכנס עם חמץ לבית, ומצאו אחר כך פירורים - צריך בדיקה (כיוון שעכבר לא נוהג לפורר את הלחם).

תינוק שנכנס עם חמץ לבית, ומצאו אחר כך פירורים - לא צריך בדיקה (כיוון שתינוק נוהג לפורר את הלחם - ולכן חזקה שהתינוק אכל).

שאלות בנושא חמץ שנשארו בספק

1. **ראינו עכבר שנכנס עם לחם ואחר כך עכבר שיוצא עם לחם** - האם ניתן להניח שזהו אותו עכבר?
2. **ראינו עכבר לבן נכנס עם לחם ועכבר שחור שיוצא עם לחם** - האם ניתן להניח שהשחור לקח מהלבן?
3. **ראינו עכבר שנכנס עם לחם וחולדה שיוצאת עם לחם** - האם ניתן להניח שהחולדה לקחה מהעכבר?
4. **ראינו עכבר שנכנס עם לחם וחולדה שיוצאת עם לחם ועכבר** - האם ניתן להניח שזהו אותו לחם?

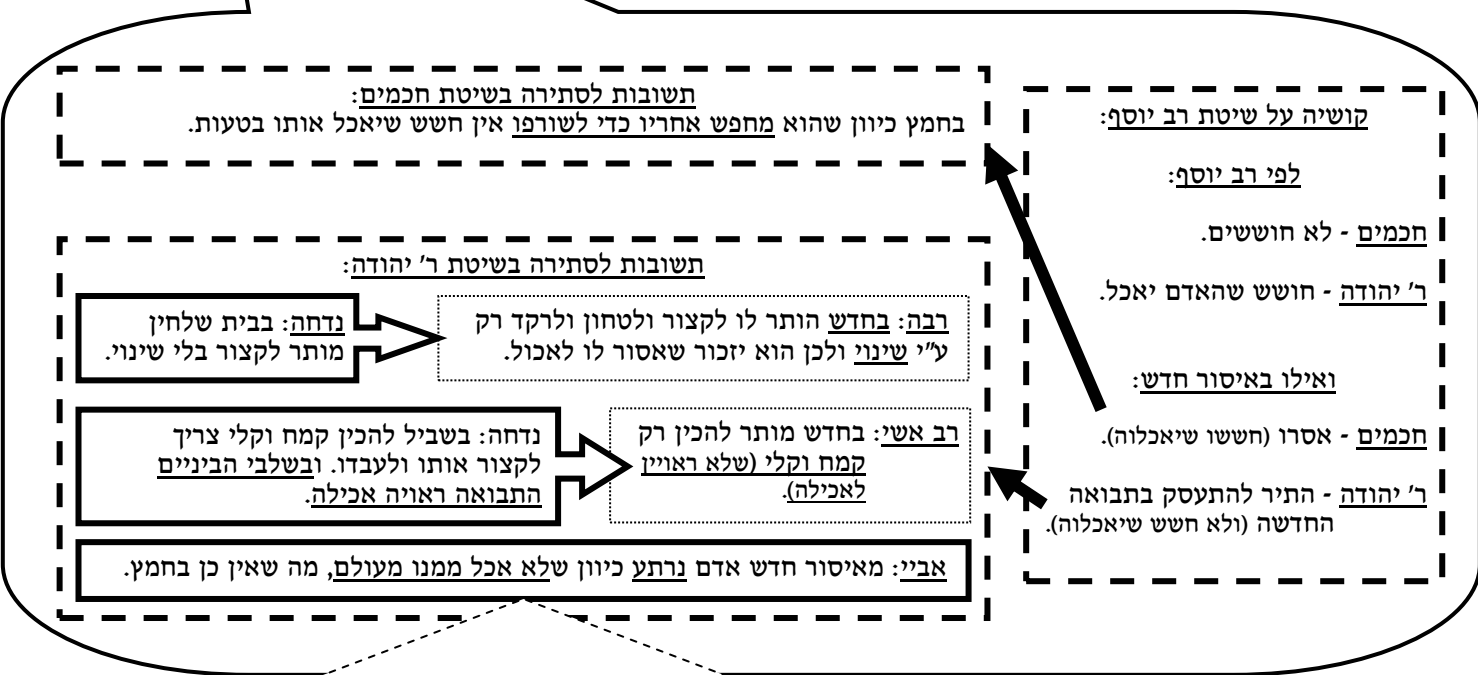
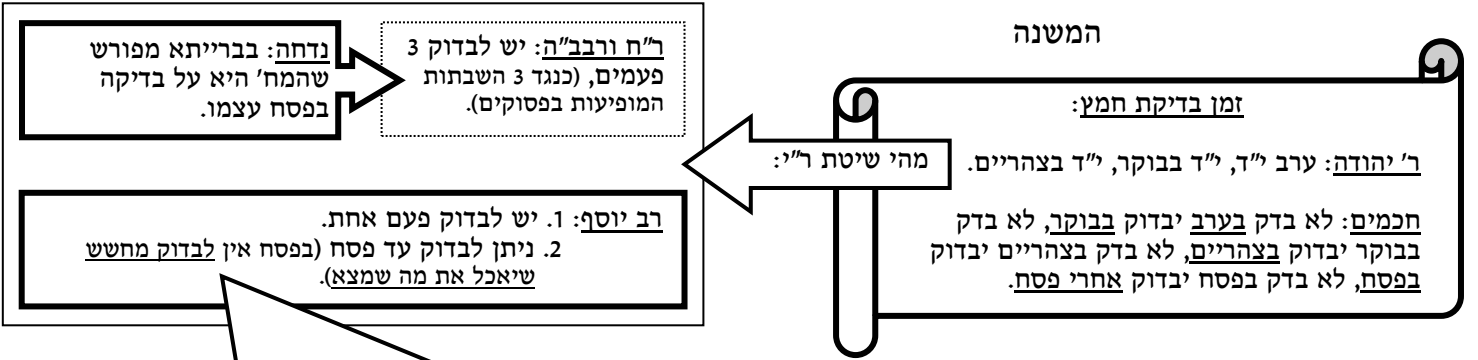
עוד שאלות בנושא חמץ שנשארו בספק

1. **כיכר שמונח על קורות התקרה** - האם צריך לקחתו לפני הפסח (האם חוששים שהכיכר יפול במהלך הפסח).
2. **כיכר שמונח בבור** - האם צריך לקחתו לפני הפסח (האם חוששים שירדו אל הבור במהלך הפסח).
3. **כיכר בפי נחש** - האם צריך לשכור לוכד נחשים כדי לקחת את הכיכר (האם בדיקת חמץ דורשת גם טירחה ממונית או רק גופנית).

פסחים י: (המשנה) עד יא: (המשנה)

ביאורי מושגים

בכור - בכור אדם אין קדושה אבל חייבים לפדותו לאחר יום השלושים להולדתו.
בכור בהמה טמאה (הדוגמא היחידה לבכור בהמה טמאה הוא חמור): חייבים לפדותו בשה ולתת את השה לכהן, אם לא פודים אותו בשה יש לערוף אותו (יש מח' תנאים האם יש בחמור קדושה לפני שפודים אותו)
בכור בהמה טהורה: חייבים לתיתו לכהן. כשבכור תמים יש להקריבו בבית מהקדש, אם נפל בו מום הוא יוצא חלקית לחולין וניתן לאוכלו (למרות היתר האכילה עדיין אסור לעבוד בו או לגוז אותו - הגר"ד הסביר שבכור זה מוגדר עדיין כקודש חלקי (ולכן הוא אסור בגיזה ועבודה) אבל יש היתר מיוחד לשוחטו מחוץ לבית המקדש ולאוכלו, כששחיתתו ואכילתו הינם סוג מיוחד במינו של קרבן).

הערות להסברו של אביי:

שיטת ר' יהודה:

- בשבת - אנשים נרתעים** ולכן באיסורי שבת ר"י לא גוזר אף פעם (במקרה של קשר עניבה ר"י אוסר לא משום גזירה אלא כיוון שקשר עניבה אסור מעיקר הדין).
- במצב של הפסד ממון** - ר"י גוזר אפילו במקרה שבו אנשים נרתעים (לכן ר"י אסר להקיז דם של בכור בהמה מסוכן, וזאת למרות שאנשים נרתעים ממנו).
- בי"ט** - אנשים לא נרתעים ולכן מותר רק כשאין חשש שיחליף (למשל סריקה במסרק עץ קרצוף) מותר ולא חוששים שיחליפו בסריקה במסרק מתכת (קידור).

שיטת חכמים:

אוסרים תמיד אא"כ אין חשש שיחליף (ולכן אסרו לקשור בחבל שונה והתירו בקשר שונה).

רק כשיש הפסד ממון ממשי ר"י גוזר. אבל במצב שבו יגרם לבהמה צער אבל הדבר לא יסכנה - לא גזר ר"י.

פסחים יא: (המשנה) עד יג. (ש2)

ביאורי מושגים

עדים הסותרים אחד את השני (למשל זוג עדים טוען שראובן רצח וזוג שני הטוען שראובן לא רצח) מוגדרים מוכחשים ואיננו יודעים למי להאמין. אבל לעדים המזימים (שאינם יודעים כלל וכלל האם ראובן רצח או לא אבל הם יודעים שהעדים לא היו במקום האירוע בזמן המדובר) עדים אחרים, מאמינים בצורה מוחלטת ואם נגמר הדין ועדיין לא בוצע אף מעבירים את העונש מהנאשם לעדים הזוממים.

המשנה במכות

סתירה בין עדים

ר"מ: פער של 1 - תקין, יותר מכך - העדות פסולה.

ר"י: פער של 2 - תקין, יותר מכך - העדות פסולה.

הסבר אב"י: ב"ד מקטין את הפער האמיתי בין העדים ככל שניתן (ב"ד מנסה ל'תרץ' את דברי העדים ולהתאימם אחד לשני)

ר"מ: אנשים לא טועים כלל (או שטעותם זניחה).

לכן כל עוד הפער עד 1 ניתן להניח ש'הפער האמיתי' הוא 0:
עד א' - התכוון לסוף השעה הראשונה.
עד ב' - התכוון לתחילת השעה השניה.

ר"י: אנשים טועים עד חצי שעה (או עד שעה).

לכן כל עוד הפער עד 2 ניתן להניח ש'הפער האמיתי' הוא 1:
עד א' - התכוון לסוף השעה הראשונה,
עד ב' - התכוון לתחילת השעה השלישית.

הסבר רבא: ב"ד מגדיל את הפער האמיתי בין העדים ככל שניתן (לב"ד אסור ל'תרץ' בעצמו את הסתירה)

ר"מ: אנשים טועים עד שעתיים

רק כשהפער 1 ניתן להניח ש'הפער האמיתי' הוא פחות מ - 2:
עד א' - התכוון לתחילת השעה הראשונה.
עד ב' - התכוון לסוף השעה השניה.

ר"י: אנשים טועים עד שלוש שעות

רק כשהפער עד 2 ניתן להניח ש'הפער האמיתי' פחות מ - 3:
עד א' - התכוון לתחילת השעה הראשונה
עד ב' - התכוון לסוף השעה השלישית.

הערה: כדי להזים את העדים צריך להוכיח שבמשך כל מרווח הטעות שלהם (שעתיים לכל כיוון לפי ר"מ, ו3 שעות לכל כיוון לפי ר"י) הם לא היו בזירת האירוע.

הגבלה לעקרון זה: לא טועים בין שני חצאי היום וכן בין יום ללילה. (לכן אם מרווח הטעות של העדים חורג מהיום לכיוון הלילה או מלפנה"צ לכיוון אחה"צ - לא צריך להוכיח שגם בזמן ההוא הם לא היו בזירה).

המשנה שלנו

עד סוף השעה הרביעית

החמץ מותר באכילה והנאה

עד סוף השעה החמישית

הנאה: כולם מודים ש**מותר**

אכילה: ר"מ: מותר

ר"י: אסור

ר"ג: חולין אסורים, תרומה מותרת

מסוף השעה החמישית

החמץ אסור באכילה והנאה ויש לבערו מיד.

המשנה שלנו והמשנה במכות מסתדרות אחת עם השניה:

הסבר אב"י:

עדים - אחראיים, ולכן הם טועים פחות, (ר"מ: לא טועים, ר"י: שעה או 1/2 שעה)

חמץ - מוטל על כולם, גם על אנשים לא אחראיים הטועים יותר (ר"מ: שעה, ר"י: שעתיים).

הסבר רבא:

עדים: אנשים טועים שעתיים לפי ר"מ 31 לר"י,

חמץ: כיוון שהזמן הוא חצות (ואז השמש משנה צד) - אנשים טועים רק עד שעה.

הערה:

למרות שאנשים טועים רק שעה ר"י אסור אכילת חמץ שעתיים לפני משום יום מעונן שבו לא רואים את השמש (יותר משעתיים אין לחשוש כיוון שזהו זמן הסעודה הרגיל)

הדיון במשנה במכות הוא על סתירה בשעות היום.

אם הסתירה היתה בנץ החמה (אפילו בסתירה קלה - אחד אמר לפני הנץ והשני אמר בנץ) - זוהי סתירה מהותית והם פסולים.

יש להקפיד לאכול ארוחת בוקר עד הצהריים. מי שלא עושה כן פוגע קשות בבריאותו.

ואם טעם בבוקר משהו קטן - זה מספיק.

פסחים יג. (ש2) עד יד. (המשנה)

ביאורי מושגים

קרבן תודה - 4 אנשים שהיו **במצב** של סכנה (חולה, אסיר, יורד ים והולך מדבר) צריכים להביא קרבן תודה. קרבן תודה הינו בבסיסו קרבן שלמים מלבד שני הבדלים משמעותיים:
 1. שלמים נאכלים **ליום לילה ויום**, ואילו **תודה** נאכלת **ביום** הקרבנה ובלילה שאחריה בלבד.
 2. לקרבן תודה מוסיפים 40 לחמים (10 לחמי חמץ ו30 לחמי מצות).
קידוש לחמי התודה: לחמי התודה לא מוקרבים בעצמם אלא מסתפחים לבהמה. לכן הקרבת הבהמה היא המקדשת את לחמי התודה. התנאים נחלקו האם הפעולה המקדשת היא **השחיטה** (רבי) או **הזריקה** (ראב"ש).

ציטוט מהמשנה

רב נחמן בשם רב: הלכה כר' יהודה
 אכילת חמץ מהשעה הרביעית עד סוף השעה החמישית: ר"מ: מותר.
 ר"י: אסור.
 ר"ג: חולין אסורים, תרומה מותרת.

הערות על רב שפסק כר' יהודה

למה לא ר' מאיר:

למרות שנראה כאילו המשנה בהמשך הינה כר"מ (ומחלוקת ואחר כך סתם - הלכה כסתם) - באמת היא כשיטת ר"ג, ולכן אין להשתמש בה כדי לפסוק כר"מ (תוס' דן למה לא משתמשים בה כדי לפסוק כר"ג)

למה לא רבן גמליאל:

למרות שכשיש שתי דעות קיצוניות וביניהן דעת ביניים פוסקים כדעת הביניים (הלכה כמכריע) כאן דעת ר"ג לא נחשבת דעת ביניים אלא דעה שלישית ונוספת.

למה כן ר' יהודה:

ישנן שתי ברייתות המוכיחות שיש לפסוק כשיטת ר' יהודה:

1. ר' אלעזר איש ברתותא פסק כר"י ומובא בברייתא שקבעו הלכה כמותו.

2. רבי ציוה על אדם ששמר על שק עם חמץ למוכרו לגויים בשעה החמישית (מכאן שבשעה החמישית החמץ אסור באכילה ומותר בהנאה - כשיטת ר' יהודה).

הגמרא דחתה את הראייה מברייתא א' - ייתכן ששם פסקו כראא"ב רק לעניין השמדת תרומה לפני שבת (ולא לעניין איסור חמץ אחרי 4 שעות).

שומר שהפירות שבידו נפסדים בהיקף רגיל נחלקו רשב"ג ור"ק האם יש למוכרן (רשב"ג) או שלא יגע בהן (ר"ק).

שומר שהפירות שבידו נפסדים בצורה דרמטית כולם מודים שימכור (ולפי עקרון זה נהג רבי כשצוה על האדם המדובר למכור).

מ"ד ניסן ועד סוף פסח אין להקריב תודה - לכן היו מצטברות בי"ג ניסן כמויות אדירות של קרבנות תודה, חלות רבות לא הספיקו לאוכלן והן הפכו לנותר (תודה יש לאוכלה ביום ובלילה שאחריה בלבד).

מה היה הסימן בהר הבית לזמני החמץ
 ר' חנינא: 2 חלות שהיו נותר.
 ר' ינאי: 2 חלות 'פסולות'.
 ר' אלעזר (תנא): 2 חלות כשרות.
 אבא שאול: 2 פרות שחרשו בהר המשחה.

כיצד נפסלו החלות (מדוע הן נקראות 'פסולות') [להרחבה עייני ביאור מושגים]:
 לפי רבי (הטוען שהשחיטה מקדשת את החלות): הבהמה נשחטה כהלכתה ואחרי השחיטה נפסלה.
 לפי ראב"ש (הטוען שהזריקה מקדשת את החלות): הבהמה נשחטה ודמה התקבל ולא נזרק (הקרבת פסול אבל אנו מתייחסים אל דמו כאילו נזרק, כיון שכל העומד ליזרק כאילו ניזרק).

פסחים יד. (המשנה) עד יד: (הנקודתיים, שפ מהסוף)

דרגות הטומאה

אב הטומאה -

מהתורה כל מקור טומאה נחשב אב הטומאה חוץ ממת שנחשב אבי אבות הטומאה.

כלים ואדם -

1. מהתורה כלים יכולים להיטמא רק מאב הטומאה או מאבי אבות הטומאה (כשנטמאו מאב טומאה הם יהיו ראשון לטומאה וכשנטמאו מאבי אבות הטומאה הם יהיו אב הטומאה) כלים ואדם לא יכולים להיות שני לטומאה ומטה (מלבד טבול יום שיש לו מעמד מקביל למעמד של שני), ולכן אם אדם או כלים נגעו בראשון לטומאה הם לא נטמאו.

אוכלים ומשקים רגילים

1. אוכלים ומשקים נטמאים מאבי אבות הטומאה, מאב הטומאה, ומראשון לטומאה. אוכלים ומשקים רגילים לא יכולים להיות שלישי לטומאה.
2. אוכלים ומשקים לא יכולים להיות אב הטומאה ולכן גם אם הם נגעו במת (שהוא אבי אבות הטומאה) הם נהיים רק ראשון לטומאה (כלל זה נכון גם לגבי כל חפץ שאין לו טהרה במקווה ובכלל זה גם כלי חרס שאינם יכולים להיות אב הטומאה).
3. מהתורה אוכל לא מטמא אוכל ומשקה לא מטמא משקה, מדרבנן משקה מטמא משקה.

אוכלים ומשקים מיוחדים

1. אוכל תרומה יכול להיות גם שלישי לטומאה ואוכל קודש יכול להיות גם רביעי לטומאה.
2. בנוסף לדין זה יש דינים נוספים שבהם תרומה וקודש חריגים (בהם למשל הדין שאוכל קודש מטמא אוכל (מהתורה או מחכמים)).

המשנה

שריפה של שני חפצים טמאים

ר' חנינא סגן הכהנים - המשנה לכהן הגדול:
 מותר לשרוף בשר קודש שהוא שלישי לטומאה
 עם בשר קודש שהוא ראשון לטומאה (למרות שהראשון יטמא את השלישי).

ר' עקיבא:

מותר לשרוף שמן תרומה שהוא שלישי לטומאה.
 בתוך נר שנגע בטמא מת שהוא אב הטומאה.

שריפה של תרומת חמץ בפסח

ר' מאיר:

תרומת חמץ טמאה עם תרומת חמץ טהורה - מותר לשרוף יחד.

ר' יוסי:

תרומת חמץ טמאה עם תרומת חמץ טהורה - אסור לשרוף יחד.
 תרומת חמץ טמאה עם תרומת חמץ ספק - ר"א: אסור לשרוף יחד.
 ר' יהושע: מותר לשרוף יחד.

תוקף הדין שאוכל קודש מטמא אוכל:

אביי וראב"א: מהתורה. רבא: רק מדרבנן.

על אף שבחולין - אוכל לא מטמא אוכל, בקודש - אוכל מטמא אוכל.

ר"ע סובר שמהתורה משקין מטמאין אוכל (אחרת אין חידוש בכך שמותר להעלות את טומאת השמן משלישי לראשון).

מדובר בנר של מתכת לכן כאשר הוא נוגע בטמא מת הוא מעתיק את טומאתו אליו - ונהיה אב הטומאה, נר של חרס היה מוריד את הטומאה דרגה (לרמת ראשון לטומאה).

פסחים יד: (הנקודתיים, שפ מהסוף) עד טז. (ש)

ציטוט מהמשנה

שריפת שני חפצים טמאים יחד

ר' חנינא: מותר לשרוף בשר קודש שלישי לטומאה עם בשר קודש ראשון לטומאה (למרות שהראשון יטמא את השלישי)

שריפת תרומת חמץ טמאה עם תרומת חמץ ספק טמאה

ר' יוסי: רק במקרה זה נחלקו - ר' יהושע: מותר לשרוף יחד.
ר"א: אסור לשרוף יחד.

שריפת תרומת חמץ טמאה עם תרומת חמץ טהורה

ר' מאיר: מותר לשרוף יחד.
ר' יוסי: אסור לשרוף יחד.

ר' מאיר מדייק את שיטתו משיטת תנאים קדומה

המשנה מזכירה שתי שיטות: שיטת ר' חנינא (לגבי שריפת 2 חפצים טמאים) ושיטת ר' יהושע (לגבי שריפת חמץ ספק טמא)

מאיזו שיטה דייק ר"מ את שיטתו? ולמה הובאה השיטה השניה (זו שר"מ לא דייק ממנה)

שיטת ריש לקיש

ר' מאיר דייק את שיטתו מדברי ר' יהושע

ר' יוסי חשב בטעות שהדיוק הוא משיטת ר' חנינא ולכן הביאה המשנה גם את השיטה הזו

הסבר המחלוקת לפי ריש לקיש:

ר' יוסי:
אסור לשרוף תרומה טהורה (אפילו אם היא אסורה מהתורה)
יחד עם טמאה

(לכן לעולם אסור לשרוף תרומת חמץ טהורה עם תרומה טמאה)

כשאסור מהתורה וטמא מדרבנן (כמו פיגול ונותר) או כשדינו כעפר - מודה ר"י שניתן לשרופו עם טמא ודאי

ר' מאיר:
מותר לשרוף תרומה טהורה שהולכת לאיבוד יחד עם טמאה

(לכן כבר אחרי ארבע שעות כשהחמץ אסור באכילה - מותר לשרוף אותו עם תרומה טמאה)

כיצד דייק ר"מ את שיטתו:

ר"מ: ר' יהושע התיר לטמא תרומה שהולכת לאיבוד כדי שלא תגרום נזק.
ר' יוסי: ר' יהושע התיר רק כשעלול להגרם נזק גדול (ואצלנו מדובר בחסכון קטן בעצים ולא בנזק משמעותי).

שיטת ר' יוחנן

ר' מאיר דייק את שיטתו מדברי ר' חנינא

ר' יוסי חשב בטעות שהדיוק הוא משיטת ר' יהושע ולכן הביאה המשנה גם את השיטה הזו

הסבר המחלוקת לפי ר' יוחנן:

ר' יוסי:
מותר לשרוף תרומה טהורה שאסורה מהתורה יחד עם טמאה

(לכן אחרי חצות היום כשהחמץ אסור מהתורה - מודה ר"י שמותר לשרוף תרומת חמץ טהורה עם תרומה טמאה)

ר' מאיר:
מותר גם לשרוף תרומה טהורה שאסורה מדרבנן יחד עם טמאה

(לכן כבר אחרי חמש שעות כשהחמץ אסור רק מדרבנן - מותר לשרוף תרומת חמץ טהורה עם תרומה טמאה)

כיצד דייק ר"מ את שיטתו:

- כולם הבינו שר' חנינא מתייחס לבשר שנטמא ממשקה.
- לפי ר' יוסי בשר כזה טמא מהתורה (כיוון שטומאת משקין מהתורה), לפי ר' מאיר רק מדרבנן (טומאת משקין מדרבנן).
- ר"מ דייק מר"ח שניתן לשרוף דבר שאסור מדרבנן עם דבר טמא מהתורה. (ור' יוסי שהבין שמדובר שם בטומאה דאורייתא לא דייק מדבריו שום דבר).

פסחים טז. (5) עד יז: (הנקודתיים 18)

(העמוד הראשון (חוץ משיטתו של רב פפא שקצת שולבה בו) והשליש העליון של העמוד השני מסכמים את דף טז, חלקו השני של העמוד השני מסכם את דף יז).

ביאורי מושגים

הכשר אוכל - כדי שכלי יקבל טומאה הוא צריך להיות ראוי ועומד לשימושו של האדם. באוכל קיימת דרישה נוספת, יש צורך שעל האוכל יבוא משקה לרצונו של האדם. אוכל המיועד לאכילה שלא בא עליו משקה - אינו מקבל טומאה. בהגדרת 'רצונו של האדם' ניתן לדבר על שני רצונות: א. האדם מעוניין במשקה עצמו, ב. האדם מעוניין שהמשקה יבוא על הפרי. שני התנאים הללו מזכרים במשניות והראשונים נחלקו האם צריך את שני התנאים הללו כדי שהאוכל יוכשר (כך סבר הרמב"ם) או שמספיק אחד משני התנאים הללו (כך סבר הראב"ד ועימו רוב הראשונים).

טומאת משקים מהתורה

רב: לא טמאים כלל.

ר' אלעזר ר' מאיר ושמואל: נטמאים, אבל - לא מטמאים.

ר' שמעון ור' יוסי: נטמאים, ומטמאים אוכלים, אבל - לא מטמאים כלים.

ר' יהודה: נטמאים, ומטמאים אוכלים וכלים.

להלכה: משקים טמאים ומטמאים אוכלים וכלים, (המח' היא רק האם דין זה הוא מהתורה או מדרבנן).

הגמרא בהמשך (יז:) מסיקה שר' יהודה חזר בו.

כל הדעות הללו לא נאמרו במפורש אלא דוייקו מדברי התנאים בספק טומאה ומדברי האמוראים בטומאת המשקים של המקדש.

הגמרא בהמשך (יח:) מסיקה שר' יוסי אמר את דבריו לשיטת רבו, ר"ע.

קושיה: איך מסתדר ר"א למעלה (שאמר שמהתורה משקים נטמאים ולא מטמאים) עם ר"א למטה (שאמר שמשקי ביהמ"ק לא טמאים)?

תשובה: לפי שמואל - אין בעיה (שמואל קבע שמשקי ביהמ"ק לא מטמאים אבל כן נטמאים). לפי רב פפא - אין בעיה (רב פפא קבע שמהתורה יש דין ייחודי למשקי ביהמ"ק). לפי רב - יש בעיה (רב קבע שמשקים לא נטמאים כלל).

ר"א בשם יוסי בין יועזר: משקי בית המקדש לא טמאים

סוג המשקים המדובר: רב: הדם והמים של בית המטבחים. לוי: הנסכים והדם המוקרבים על המזבח. ר' שמעון: מים יותר מרביעית שנמצאים בקרקע.

היקף הדין: רב: משקי ביהמ"ק אפילו לא נטמאים. שמואל: משקי ביהמ"ק נטמאים אבל לא מטמאים.

תוקף הדין: רב ושמואל: זהו דין דרבנן. רב פפא: זהו דין מהתורה.

רב ושמואל: במשקי המקדש לא גזרו חכמים טומאה נוספת (כפי שגזרו בשאר המשקים), והשאירו את מעמדם כפי שהיה לפני הגזירה.

שמואל: מהתורה כל המשקים נטמאים ולא מטמאים, (וכך נשאר הדין במשקי ביהמ"ק).

רב: מהתורה המשקים אפילו לא נטמאים, (וכך נשאר הדין במשקי ביהמ"ק).

רב פפא: במשקי המקדש התורה הפקיעה את טומאתם.

קושיה על שיטת שמואל (אין מענה לקושיה והיא נשארה ב'קשיא'): שמואל קבע שמשקים לא מטמאים קודש - אבל יש דין מפורש שקודש שנוגע בחפץ טמא נפסל ('והבשר אשר יגע בכל טמא').

קושיות על שיטת רב

קושיות על הקביעה שמהתורה משקים לא נטמאים:

1. קושיה: כתוב 'וכל משקה... יטמא'.

<----- תירוץ: הכוונה להכשר אוכל (וצריך ריבוי כפול אחד למחובר ואחד לתלוש).

2. קושיה: כתוב 'אך מעין... יהיה טהור', משמע שמים סתם טמאים.

<----- תירוץ: הכוונה שם היא שהטובל במקוה נטהר.

קושיות על הקביעה שמשקי המקדש לא נטמאים:

3. קושיה: יש ברייתות בהן מפורש שדם נטמא.

<----- תירוץ: הברייתות הלו הן לשיטת חכמים הסוברים שמשקי המקדש נטמאים.

4. קושיה: הציץ מרצה על דבר מכפר שנטמא (ומה מכפר חוץ מדם?)

<----- תירוץ: המכפר שאליו מתייחסים הינו קומץ (של מנחה).

5. קושיה: הכהנים אמרו לחגי הנביא שיין נסכים שנגע בטומאה טהור, רב אמר שהם טעו - למה הם טעו?

<----- תירוץ: רב הבין משקי מקדש הכוונה למשקים של בית המטבחים, ולא למשקים שמקריבים על מזבח.

למרות שעקרונות כל המשקים התלושים מכשירים, ישנם 2 חריגים שאינם מכשירים: דם קדשים ודם תמצית (הדם שיוצא לפני דם הנפש ואחריו).
דם קדשים - כיוון שהתורה חידשה במיוחד שאינו מכשיר.
דם תמצית - כיוון שאינו חשוב.

קושיה על שיטת רב פפא (אין מענה לקושיה והיא נשארה ב'קשיא'):

רב פפא טוען שטהרת משקי המקדש היא מהתורה - מדוע אם כן מסייג ר"ש את טהרתם רק למשקים שנמצאים בקרקע?

חגי הנביא שאל את הכהנים שתי שאלות. על הראשונה הם השיבו 'טהור', ועל השניה הם השיבו 'טמא'

שמואל: הכהנים צדקו בשתי השאלות:

השאלה הראשונה היתה - האם יש חמישי לקודש והם ענו (בצדק) שלא,
השאלה השניה היתה - האם יש רביעי לקודש והם ענו (בצדק) שכן,

רב: הכהנים טעו בשאלה הראשונה וצדקו בשאלה השניה:

הסבר א' לשיטת רב: השאלה הראשונה היתה - האם יש רביעי לקודש בטומאת שרץ והם ענו (בטעות) שלא,
השאלה השניה היתה - האם יש רביעי לקודש בטומאת מת והם ענו (בצדק) שכן.

הסבר ב' לשיטת רב: השאלה הראשונה היתה - האם יש רביעי לקודש והם ענו (בטעות) שלא,
השאלה השניה היתה - האם יש שלישי לקודש והם ענו (בצדק) שכן.

מח' רב ושמואל משפיעה על הבנת קביעתו של חגי הנביא שקורבנותיהם של הכהנים היו טמאים: שמואל: כיוון שמעשיהם רעים - הקב"ה מתייחס לקרבנותיהם כטמאים, רב: כיוון שאינם בקיאים בהלכות טהרה - קורבנותיהם מן הסתם טמאים.

ביאורי מושגים - בעמוד הבא

פסחים יז: (הנקודתיים 18) עד יט. (4 מהסוף) הסיכום של דף יז-יח: נמצא בעמוד זה, רוב הסיכום של דף יט. - נמצא בעמוד השני

לא ברור עד כמה ר' יהודה חזר בו:

הגמרא מסתפקת האם לפי ר"י משקים מטמאים אוכלים מהתורה או מדרבנן?

נסיון דיוק שנכשל:
הברייתא קובעת שמי חטאת במעי בהמה שחוטה לא מטמאים - מכאן שמשקים מטמאים אוכלים רק מדרבנן ולכן במעי פרה לא גזרו.

הדחיות לנסיין:
א. ייתכן שהדיון שם הוא רק על טומאה חמורה של מי חטאת אבל טומאה קלה אכן קיימת.
ב. ייתכן שהמשקים לא מטמאים כיוון שהם סרוחים ובטל מהם שם משקה.

הנחת היסוד של הגמרא:
ר' יהודה סובר שמהתורה משקים מטמאים כלים ואוכל (כך מדויק מהברייתא).

דחיה להנחת היסוד - הברייתא קובעת ש:
כלים שנטמאו מצידם החיצוני:
אם נטמאו משרץ - גם הצד הפנימי טמא
אם נטמאו ממשקים - הצד הפנימי טהור

יש הבדל בין משקים לשרץ - מכאן שמהתורה משקים לא מטמאים כלים.

מסקנת הגמרא:
ר' יהודה חזר בו ולמסקנה הוא סובר שמהתורה משקים לא מטמאים כלים

ר' יוסי: מהתורה משקים מטמאים אוכלים

המקור לשיטה זו הוא שיטת ר"ע במדרש הפסוקים שבפרשת 'שמיני' 'כל אוכל... יטמא' - קוראים יטמא ומכך דורשים שאוכל לא מטמא אוכל, דורשים יטמא ומכך דורשים שיש חפץ כלשהו שאוכל מטמא.

אין יודעים שהחפץ שאוכל מטמא הוא משקה

הנחה א': אוכל לא מטמא אוכל.
הנחה ב': משקה חמור מאוכל - משקה מקבל טומאה בלי הכשר, בניגוד לאוכל.
הנחה ג': משקה לא מטמא כלי - (נלמד בהמשך)
מסקנה מהנחות ב' וג': ק"ו שאוכל לא מטמא כלי.

מסקנה סופית: כיוון שאוכל אמור לטמא משהו, וכיוון ששללנו את האפשרויות שהוא יטמא אוכל או כלים נשאר להסיק שאוכל מטמא משקה.

ר' יוסי מסיקה שר' יוסי אמר את דבריו לפי שיטת רבו, ר' עקיבא, אבל הוא עצמו חשב אחרת. (הסבר מורחב לכך בעמוד הבא).

'כל משקה... יטמא' - קוראים יטמא ומכך דורשים שמשקה לא מטמא משקה. דורשים יטמא ומכך דורשים שיש דבר כלשהו שמשקה מטמא.

אין יודעים שהחפץ שמשקה מטמא הוא אוכל

הנחה א': משקה לא מטמא משקה (נלמד מהפסוק עצמו).
הנחה ב': כלי לא מטמא כלי - (נלמד בהמשך).
מסקנה מהנחה ב': הכלי שטימא את המשקה לא מצליח לטמא כלי, ק"ו שהמשקה עצמו לא יטמא כלי.

מסקנה סופית: כיוון שמשקה אמור לטמא משהו, וכיוון ששללנו את האפשרות שהוא יטמא משקה או כלים נשאר להסיק שמשקה מטמא אוכל.

שאלה: על משקים שנטמאו משרץ לא ניתן ליישם את הק"ו הנ"ל? תשובה: דין משקים שנגעו בשרץ נלמד בק"ו ממשקים שנטמאו מכלי. ודין לבא מן הדין וכו'.

ביאורי מושגים

טבול יום - אדם טמא שטבל לטהרתו נטהר חלקית מיד עם הטבילה. עם זאת עד הערב הוא לא טהור לגמרי ומעמדו מוגדר כטבול יום - מעמד המקביל ל'שני לטומאה'. לכן הוא אסור באכילת תרומה וקודש ואם הוא ייגע בתרומה היא תהפוך לשלישי לטומאה.

מחוסר כפרה - ישנם ארבעה אנשים שתהליך טהרתם מלווה לא רק בטבילה אלא גם בקרבן. ארבעה אלו הם זב, זבה, מצורע ויולדת. אחרי שטבלו אנשים אלו הם מוגדרים בטבולי יום, אחרי ששקעה החמה הם כבר לא טבולי יום אבל יש להם מעמד ייחודי - 'מחוסרי כפרה' - מעמד המקביל לשלישי לטומאה. אסור להם לאכול קודש ואם הם נוגעים בקודש הוא הופך להיות רביעי לקודש.

רבא: ר"ע ור' יוסי חלוקים זה על זה.

הסבר לדברי רבא:

אם ר"ע או ר' יוסי היו מאמצים את דברי התנא השני אזי:

בחולין - יש שלישי לטומאה (כך סבר ר"ע)

בתרומה - יש רביעי לטומאה (לפי ר' יוסי יש בתרומה מדרגה נוספת על פני חולין הנלמדת מטבול יום)

בקודש - יש חמישי לטומאה (לפי ר' יוסי יש בקודש מדרגה נוספת על פני תרומה הנלמדת ממחוסר כיפורים)

מצאנו מפורש בברייתות שגם לפי ר' יוסי וגם לפי ר"ע יש רק רביעי לקודש ולא יותר.

שיטת ר"ע בדרגות טומאה:

בחולין: יש מעמד של שלישי לטומאה

שיטת ר' יוסי בדרגות טומאה:

בתרומה: יש מעמד של שלישי לטומאה - הוא נלמד מטבול יום.

בקודש: יש מעמד של שלישי לטומאה - הוא נלמד בק"ו מתרומה
יש מעמד של רביעי לטומאה - הוא נלמד ממחוסר כיפורים

המשנה בחגיגה: חתיכות קדשים נפרדות הנמצאות בכלי אחד - נחשבות כיחידה אחת לענין טומאה.

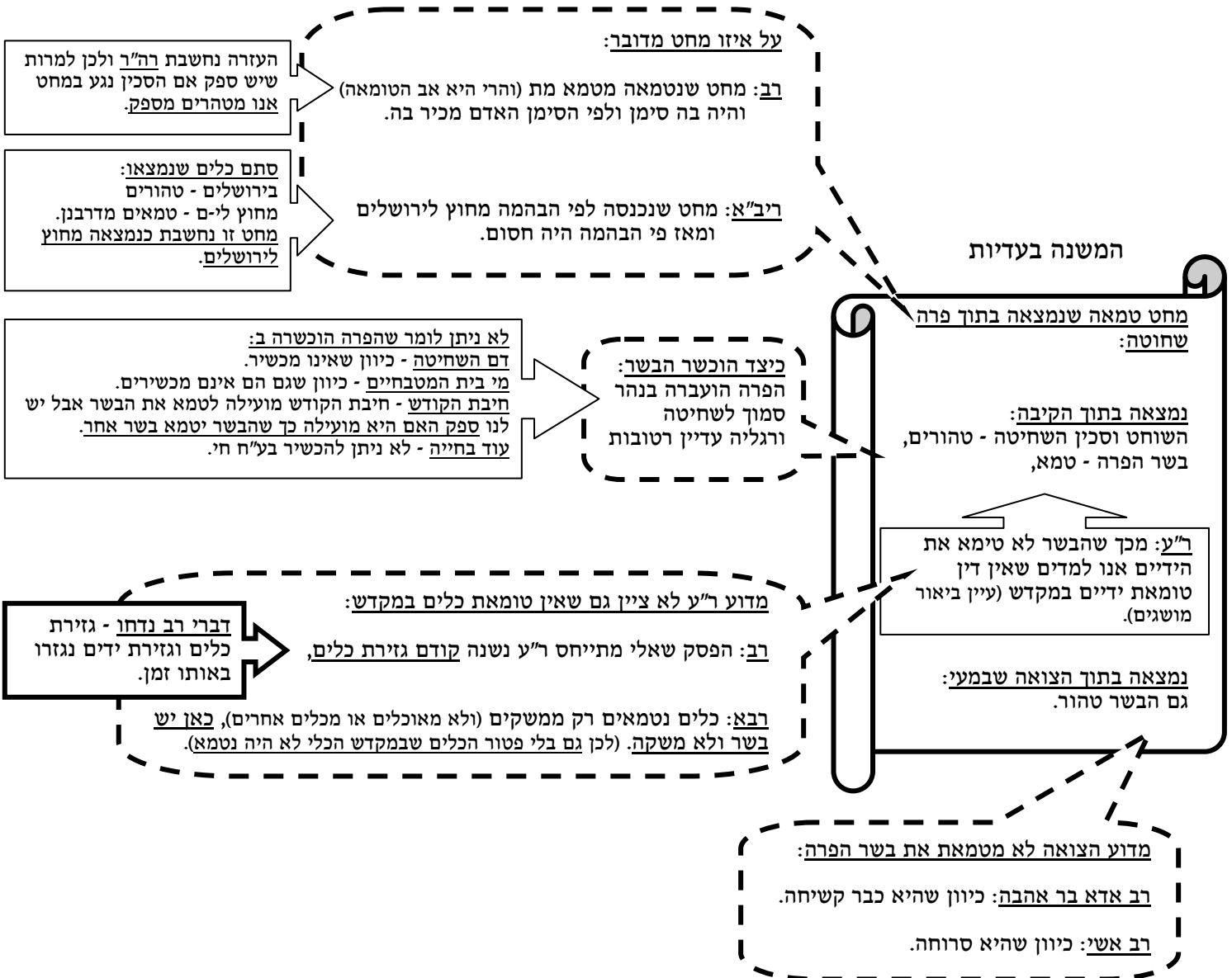
ר"ע: דין זה הוא מדרבנן (כך דייקה בדבריו הגמרא).

ר' חנין: דין זה הוא מהתורה ('כף אחת... מלאה קטורת' - כל מה שיש בכף הוא אחד).

פסחים יט. (4 מהסוף) עד כ. (2 מסוף הצרות)

ביאורי מושגים

חיבת הקודש - כל אוכל צריך שיבוא עליו משקה כדי שיקבל טומאה. חפצים העומדים ליקרב אינם צריכים הכשר והרי הם מוכשרים (ר"ל הסתפק האם דין זה הינו כאילו הוכשרו ולכן אם נטמאו גם יטמאו או שזה מועיל רק לפסול את הקודש אבל לא כדי להפוך אותו לטמא ממש).
טומאת ידים - למרות שעקרונית אין מצב שבו חלק מגופו של האדם יהיה טהור וחלק אחר טמא, חכמים גזרו שסתם ידים שלא שמרו על נקיות (או שנגעו במשקין טמאים) יהיו טמאות בדרגת שני לטומאה. גזירה זו לא נגזרה במקדש עצמו.

רוק וחפץ שאיננו יודעים את מקורם
בירושלים: טהורים. **מחוץ לירושלים:** טמאים.

- במקרים אלו יש חזקת טומאה ומטמאים גם בירושלים:**
- רוק שנמצא בשוק העליון (שבו מסתובבים הזבים).
  - כלים שנמצאו בדרך הכניסה למקוה ובצידי הדרכים שם.

כשיש ספק האם הטומאה נגעה בחפץ
ברה"ר: החפץ טהור.
ברה"י: אם יש בו דעת לישאל: החפץ טמא.
אם אין בו דעת לישאל: החפץ טהור.

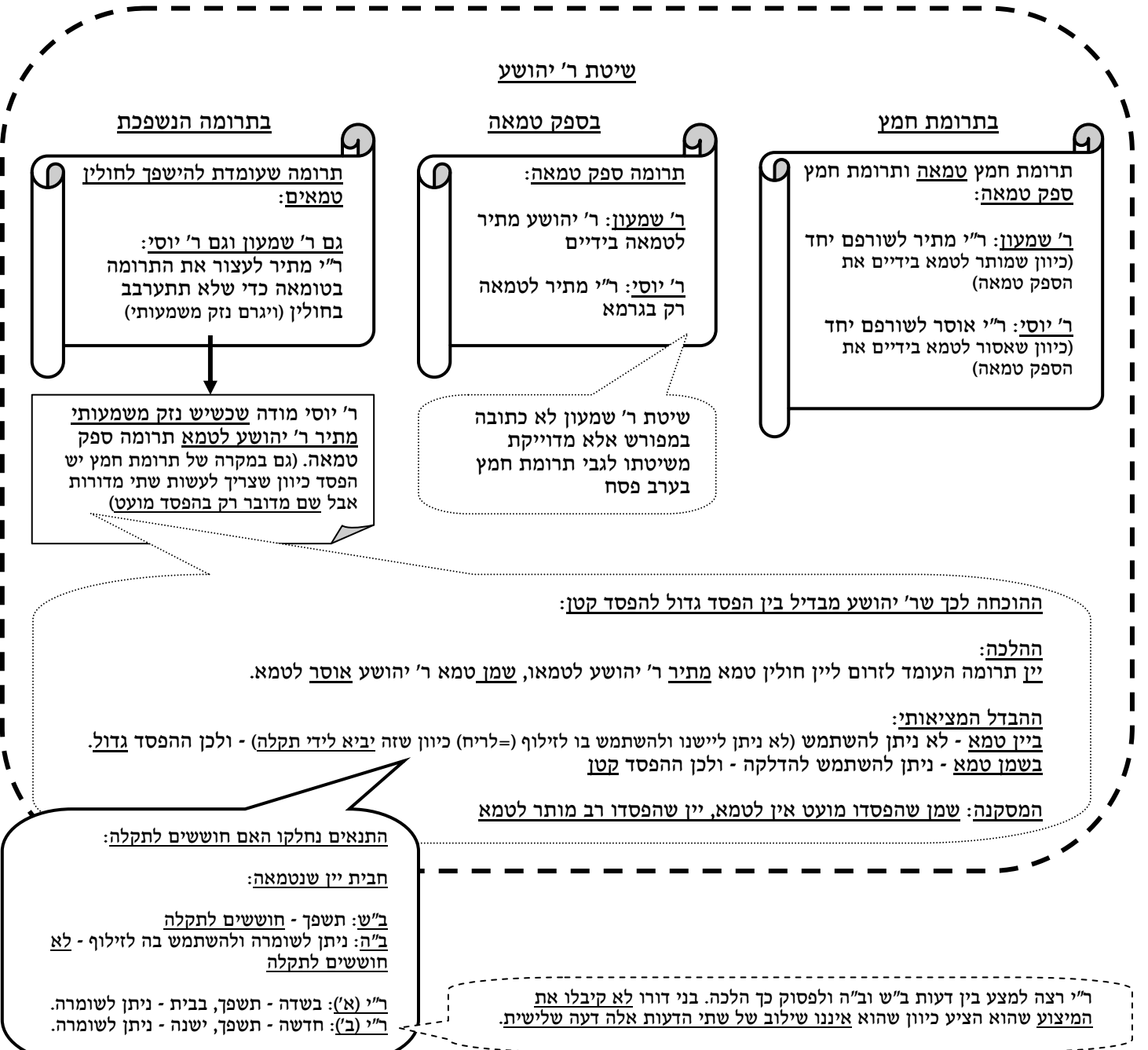
כשהמעשה נעשה בידי האדם זה נחשב כיש בו דעת להשאל.

פסחים כ. (ש 2 מסוף הצרות) עד כא. (סוף הפרק)

ביאורי מושגים
דימוע - גרם תרומה שהתערב בפחות מ100 גרם - לא מתבטל. גרם שהתערב ביותר מ100 גרם מתבטל אבל מדרבנן צריך להרים גרם אחד מהתערובת ולתיתו לכהן.

הגמרא דוחה את האפשרות שהשרץ יטמא ישירות את האוכל.
 המקור לדין זה: התורה מלמדת שרק אוכל נטמא משרץ ולא כלי הנמצא בתוך הכלי, (אם הטימא היה ישיר גם כלי היה נטמא, אולם כיוון שהטימא עקיף הכלי לא יכול להיטמא כיוון שכלי לא יכול להיות שני).

כלי חרס מטמא מאוירו:
שרץ שנמצא בחלל הכלי מטמא את כלי החרס להיות ראשון לטומאה. הכלי (שהוא כעת ראשון לטומאה) מטמא את האוכל שבתוכו להיות שני לטומאה.
 כך יוצא שהשרץ מטמא את האוכל בצורה עקיפה.

פסחים כב. (שורה 5) עד כג. (שורה 8)

ביאורי מושגים

גיד הנשה: הגיד שעל כף הירך נקרא "גיד הנשה", לפי שנשה ממקומו אצל יעקב, בהיאבקו עם המלאך, ובעקבות זאת אסרה התורה לאכול גיד זה שבבעלי חיים.
 שני גידים הם בירך: פנימי וחיצוני. הפנימי סמוך לעצם, והחיצוני סמוך לבשר. הפנימי אסור מן התורה, וחייבים עליו מלקות, והחיצוני אינו אסור אלא מדרבנן.
אבר מן החי: אסור מן התורה לאכול אבר שניטל מבעל חיים בעודו חי. איסור זה נוהג בבהמה, חיה ועוף טהורים. האוכל כזית מאבר מן החי, הרי זה לוקה; ויש אומרים, שאינו חייב מלקות אלא אם כן אכל אבר שלם שיש בו כזית.

מה מלמד השורש א.כ.ל.:

חזקיה: איסור אכילה בלבד (רק הביטוי המדוייק "לא יאָכַל" - מובנו איסור הנאה),

ר' אבהו: גם איסור הנאה (אא"כ פירט הכתוב אחרת).

קושיות על שיטת ר' אבהו ועל שיטת חזקיה

קושיה על ר' אבהו:

בגיד הנשה נאמר "לא יאכלו", והוא מותר בהנאה!

תירוץ:

ההיתר מיוחד ליהנות מנבילה כולל בתוכו אף את גיד הנשה (כיוון שיש בו טעם של בשר והרי הוא חלק מהנבילה).

ר"ש שסובר שאין בגיד טעם של בשר (ולכן הוא לא נכלל בהיתר של הנבילה) - אכן אוסר את גיד הנשה בהנאה.

קושיה על ר' אבהו:

בדם נאמר "לא תאכל דם", והוא מותר בהנאה!

תירוץ:

דם הוקש למים הנשפכין ("על הארץ תשפכנו כמים") שמותרים בהנאה.

חזקיה לומד מהיקש זה שדם קדשים אינו מכשיר

קושיה על ר' אבהו:

באבר מן החי נאמר "לא תאכל הנפש...", והוא מותר בהנאה!

תירוץ:

אבר מן החי הוקש לדם ("כי הדם הוא הנפש...") שמותר בהנאה.

חזקיה לומד מהיקש זה שגם דם הקזה של בהמה שהנפש יוצאת בו - אסור באכילה.

קושיה על ר' אבהו וחזקיה:

בשור הנסקל נאמר "לא יאכל את בשרו", ואעפ"כ הברייתא מביאה לימוד מיוחד ("ובעל השור נקי") כדי ללמוד איסור הנאה!

תירוץ:

"ובעל השור נקי" לומדים על איסור הנאה מהעור. (אבל איסור הנאה מהבשר אכן נלמד מלא יאכל)

מי שלומד מ"בעל השור נקי" דרשות אחרות ("חצי כופר, דמי וולדות"), לומדים את איסור הנאה מהעור מהמילה "את".

קושיה על ר' אבהו וחזקיה:

בערלה נאמר "ערלים לא יאכלו", ואעפ"כ הברייתא מביאה לימוד מיוחד ("וערלתם, ערלתו, ערלים") כדי ללמוד איסור הנאה!

תירוץ:

עקרונית איסור ההנאה אכן נלמד מ"לא יאכלו", אולם כיוון שכתוב "לכם" (וניתן היה לחשוב שהתורה באה ללמד היתר הנאה) יש צורך בלימוד מיוחד ("וערלתם, ערלתו, ערלים") כדי להשאיר על כנו את איסור ההנאה.

למסקנה לומדים על דינו של עץ הנטוע לרבים: חכמים: חייב בערלה. ר"י: פטור.

פסחים כג. (שורה 8) עד כג: (16 שורות מלמטה)

ביאורי מושגים

חדש: אסור לאכול תבואה חדשה, העשויה מאחד מחמשת מיני דגן, לפני הקרבת מנחת העומר המתקיימת במהלך יום ששה-עשר בניסן (איסור מקביל קיים לגבי הקרבה במקדש מהתבואה החדשה עד שיקריבו את שתי הלחם (בשבועות)) לאחר חורבן בית-המקדש, התקין רבן יוחנן בן זכאי, שיהיה אסור לאכול מן החדש עד לאחר שיעבור ששה-עשר בניסן כולו (שהוא יום הנפת העומר).

מה מלמד השורש א.כ.ל.:

חזקיה: איסור אכילה בלבד (רק הביטוי המדוייק "לא יאָכל" - מובנו איסור הנאה),

ר' אבהו: גם איסור הנאה (אא"כ פירט הכתוב אחרת).

קושיה על ר' אבהו:

בתרומה נאמר "וכל זר לא יאָכל קדש", ואעפ"כ מותר בהנאה!

תירוץ:

יש פסוק מיוחד ("תרומתכם=שלכם) המלמד שתרומה מותרת בהנאה.

תגובת חזקיה: כך דרך התורה להתבטא (כלפי כל ישראל).

קושיה על ר' אבהו:

בנזיר נאמר "מחרצנים ועד זג לא יאָכל", ואעפ"כ מותר בהנאה!

תירוץ של מר זוטרא:

יש פסוק מיוחד ("נזרן" - שלו יהא) המלמד שמותר בהנאה.

עיינ בתוס' מה חזקיה לומד מפסוק זה.

תירוץ של רב אשי:

מהפסוק "קדוש יהיה... שער" לומדים שרק השער אסור בהנאה אך לא שאר הדברים

דחיה לתירוץ של ר"א: אין הכרח להבין כך את ממשמעות הפסוק.

קושיה על ר' אבהו:

בחדש נאמר "ולחם... לא תאָכלו עד...", ואעפ"כ מותר בהנאה!

תירוץ:

יש פסוק מיוחד ("קצירכם") המלמד שחדש מותר בהנאה (=שלכם).

תגובת חזקיה: כך דרך התורה להתבטא (כלפי כל ישראל).

קושיה על ר' אבהו וחזקיה:

בשרצים נאמר "שקץ הוא לא יאָכל", ואעפ"כ מותר בהנאה (בדיעבד)!

תירוץ:

יש פסוק מיוחד ("לכם") המלמד ששרצים מותרים בהנאה (=שלכם).

מכאן חזקיה למד את שיטתו. [מכך שמהמילים "לא יאָכל" היינו לומדים שאסור אף בהנאה (לולא ההיתר המיוחד)].

למרות פס' זה, אנו לומדים מ'היו' שהיתר ההנאה הוא רק בדיעבד,

קושיה על ר' אבהו וחזקיה:

בחמץ נאמר "לא יאָכל חמץ", ואעפ"כ לדעת ר' יוסי הגלילי מותר בהנאה!

תירוץ:

יש פסוק מיוחד ("לך") המלמד שחמץ מותר בהנאה (=שלך יהא).

חכמים (שסוברים שאסור בהנאה) למדו דבר אחר מפס' זה (וכן מ2 הפס' הנוספים בהם נאמר "לך").

הברייתא

מה לומדים מ"יעשה לכל מלאכה"

ריה"ג: להתיר חלב בהנאה.

ר"ע: לטהר חלב מטומאת נבילה.

הצעת הגמרא - התנאים נחלקו במח' ר"א וחזקיה:

ריה"ג: סבר כר' אבהו. (ולכן צריך פסוק מיוחד להתיר הנאה)

ר"ע: סבר כחזקיה (לכן לא צריך פסוק מיוחד להתיר הנאה).

דחיה:

ניתן להבין ששני התנאים סברו כר"א

(ור"ע הבין שהיתר הנאה מחלב כלול בהיתר ההנאה הכללי של נבילה)

לסיכום הדברים היחידים שאסורים אף בהנאה: חמץ בפסח (לדעת חכמים). שור הנסקל.

מקור הדין לפי חזקיה:

עצם השימוש בפועל החר"ג 'לא יאכל' מלמד שחמץ ושור הנסקל אסורים בהנאה,

מקור הדין לפי ר' אבהו:

התורה נזקקה להתיר במפורש הנאה בטריפה (לפי ר' יהודה) או בנבילה (לפי ר' מאיר) משמע שעקרונית כשנאמר השורש א.כ.ל. (למשל חמץ בפסח ושור הנסקל) אסור גם בהנאה

הנפ"מ בין השיטות: חולין שנשחטו בעזרה

חזקיה: אסור מהתורה (נלמד מ'אותו' שנאמרה בטריפה)

ר"א: מחלוקת תנאים

לפי ר"מ - אסור מהתורה (נלמד מ'אותו' שנאמרה בטריפה)

לפי ר"י - אסור מדרבנן ('אותו' שנאמר בטריפה כבר 'תפוס' כדי ללמוד איסור הנאה בשאר המקומות)

פסחים כג: (16 שורות מלמטה) עד כד: (שורה 9)

ביאורי מושגים

אין מזהירין מן הדין: התורה אינה מטילה עונש על מעשה עבירה, אלא אם כן הזהירה התורה במפורש שלא לעשותו כשאנו לומדים איסור בצורה עקיפה (למשל בדרך של לימוד קל-וחומר ("דין")), לא ניתן להעניש על פיו (זאת למרות שהאיסור לכשעצמו תקף)

מנין לחמץ בפסח ושור הנסקל שאסורים אף בהנאה?

הלימודים מהדף הקודם:

חזקיה: מ'לא יאכל' שנאמרה לגביהם

ר"א: מהשימוש בשורש א.כ.ל. שנאמר לגביהם (ר"א למד או מנבילה או מטריפה שכל שימוש בשורש א.כ.ל. מובנו הוא איסור אכילה)

ר' יהושע בן לוי:

מ"באש תשרף" האמור בחטאת חיצונה שהוכנס דמה לעזרה. מילים אלו מיותרות (כבר נאמר "והנה שורף"), ולכן הועברו ללמד את הדין שלנו.

דחיה: מילים אלו אינן מיותרות (לומדים מהן על שאר קדשים פסולים)

ר' יונתן:

מ"לא יאכל" האמור בנותר. מילים אלו מיותרות (כבר נאמר "ושרפת את הנותר"), ולכן הועברו ללמד את הדין שלנו

דחיה: מילים אלו כבר נדרשו ע"י ר' אלעזר ללימוד אחר! (שיש איסור לאו על אכילת פסולי קדשי קדשים)

אביי:

מ"לא יאכל" האמור בחטאת חיצונה שהוכנס דמה לעזרה. מילים אלו מיותרות (כיוון שלמדנו את דין זה מהלימוד הכללי של ר"א), ולכן הועברו ללמד את הדין שלנו

דחיה: מילים אלו אינן מיותרות כיוון שיש צורך ללמוד (בנוסף לעצם איסור) חיוב מלקות לאדם שעובר על האיסור. (עיין ביאור מושגים)

רב פפא:

מהמילים "לא יאכל" האמורות בבשר קודש טמא. מילים אלו מיותרות (כבר למדנו איסור אכילה מההיקש למעשר שני), ולכן הועברו ללמד את הדין שלנו.

קושיה: ניתן לדרוש מהפסוק שיש עוד לאו על אותו איסור? **תשובה:** אנו מעדיפים לדרוש דין חדש מהפסוק המיותר, מאשר לומר שיש 2 לאוין המתייחסים לאותו איסור.

והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף והבשר כל טהור יאכל בשור. (ויקרא ז, ט)

מ'והבשר הראשון - לומדים שגם עצים ולבונה (שאינם אוכל) מקבלים טומאה (והאוכלם עובר בלאו).

מ'והבשר השני - לומדים שאף האימורים (שאינם אוכל) מקבלים טומאה (והאוכלם עובר בלאו).

פסחים כד: (שורה 9) עד כה: (19 שורות מלמטה)

ביאורי מושגים

ייהרג ואל יעבור: בכל העבירות, אם אומרים לאדם לעבור עליהן, ואם לאו - ייהרג, הדין הוא שיעבור עליהן ואל ייהרג. אך לגבי עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, הדין הוא, שהאדם מצווה למסור את נפשו וליהרג, ולא לעבור עליהן. הרב אונטרמן טען שעקרונות גם שבת היתה צריכה להיות מאלו שנהרגים ולא עוברים עליה (שהרי היא שקולה כנגד ע"ז) ורק משום הדין של 'חלל עליו שבת אחת כדי שיקיים שבתות הרבה' אנו מחללים שבת ולא נהרגים.

ר' יוחנן (א):

חייב על מאכלות אסורים רק כשאוכלם בדרך אכילתן. (לכן האוכל חלב חי (לא מטוגן) - פטור)

ר' יוחנן (ב):

חייב על איסורי הנאה רק כשנהנה מהן בדרך הנאתן. (לכן המניח חלב שור הנסקל על ג' מכתו - פטור)

הנפ"מ בין שתי הגירסאות:

איסורי הנאה שנהנה מהם שלא בדרך הנאתן. (לפי ר' יוחנן א' - חייב, לפי ר' יוחנן ב' - פטור)

מאכלות אסורים שאכלם שלא בדרך - פטור לפי שתי הגירסאות.

חריג לכלל זה: כלאי הכרם (עליהם חייב אף אם נהנה מהם שלא בדרך הנאתן).

ברייתא

בשר וחלב

איסור אכילה נלמד בגזירה שווה מטרפה.

איסור הנאה נלמד בקל וחומר מערלה.

קושיה: לא ניתן ללמוד מערלה. ערלה (בניגוד לבשר בחלב) אסורה מ'יום היוולדה', אולי דווקא בגלל זה היא אסורה בהנאה.

תירוץ: חמץ בפסח מותר ביום היוולדו ובכל זאת הוא אסור בהנאה - מכאן שאיסור ההנאה לא קשור לשאלה כמה זמן החפץ אסור.

קושיה: לא ניתן ללמוד מחמץ, על חמץ (בניגוד לבשר בחלב) ענושים כרת, אולי דווקא בגלל זה הוא אסור בהנאה

תירוץ: על כלאי הכרם אין כרת ובכל זאת הם אסורים בהנאה - מכאן שאיסור ההנאה לא קשור לשאלה מה חומרת העונש.

הנחת מוצא: מכלאי הכרם אסור להנות גם שלא בדרך הנאתן.

קושיה: אם כך לא ניתן ללמוד איסור הנאה מכלאי הכרם (כיוון שיש בהם חומרה ייחודית)?

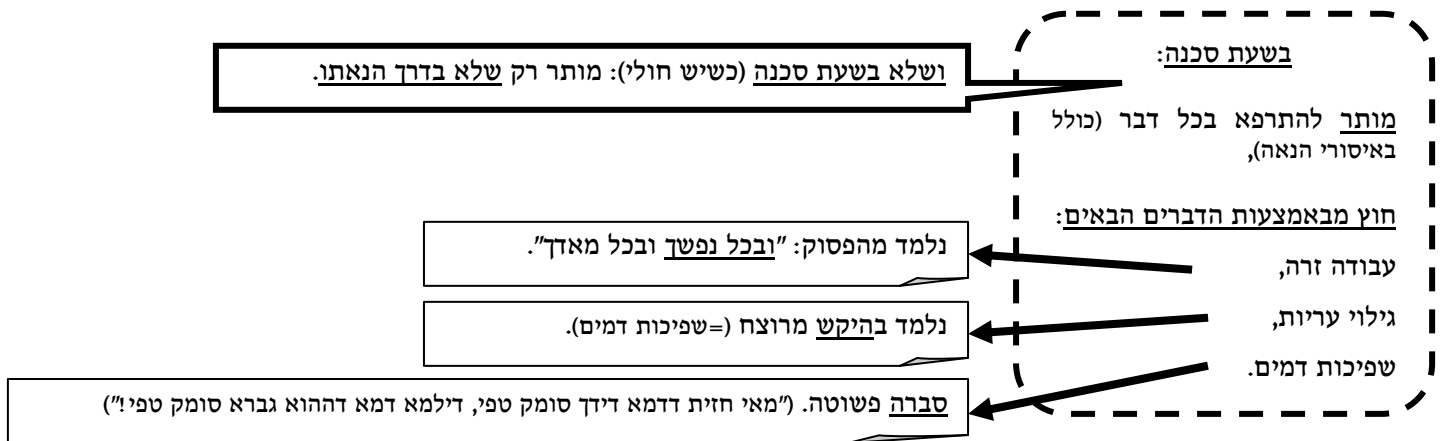
דחיה: החומרה הייחודית הזאת קיימת גם בבשר בחלב

המקשן סבר שעל בשר וחלב חייב רק אם נהנה מהם בדרך הנאתן.

הגרעין עצמו נאסר רק כשנזרע באיסור. כשנזרע בהיתר רק הגידולים אסורים.

גם כלאי הכרם (כמו חמץ) לא היו אסורים מ'יום היוולדם'.

שהרי גם הגרעין עצמו נאסר (והוא היה מותר לפני שנשרש)

פסחים כה: (19 שורות מלמטה) עד כו: (נקודתיים)

ביאורי מושגים
מעילה: אסור ליהנות מרכוש של הקדש, וכל הנהגה שווה פרוטה מרכוש הקדש - מעל. המועל בזדון, עונשו מלקות ומשלם מה שפגם. המועל בשגגה, חייב להביא קרבן אשם, וחייב לשלם להקדש את ערך ההנאה בתוספת חומש מבחוץ.

הנאה אסורה שבאה לאדם בעל כרחו: אביי מותרת. רבא: אסורה.

כשלא מתכוון וגם לא יכול לזוז - מותר לפי כולם, כשמתכוון וגם יכול לזוז - אסור לפי כולם,

באיזה מקרה נחלקו אביי ורבא

המח' היא (אפשרות א'): כשלא מתכוון ליהנות אך יכול לזוז משם בקלות.

המח' היא בדעת ר"ש (המתיר בדבר שאינו מתכוון). ר"י (האוסר ברבר שאינו מתכוון) אוסר לפי כולם.

דחיה לאפשרות א': במשנה בכלאיים ר"ש מתיר לסוחר ללבוש כלאים כשאינו מתכוון למרות שיש לו אלטרנטיבה

המח' היא (אפשרות ב'): כשמתכוון ליהנות אך לא יכול לזוז משם בקלות.

המח' היא בדעת ר' יהודה (שלא מושפע מהכוונה) ר"ש (הסובר שהעיקר זה הכוונה) אוסר לפי כולם

הוכחות לדעת רבא:

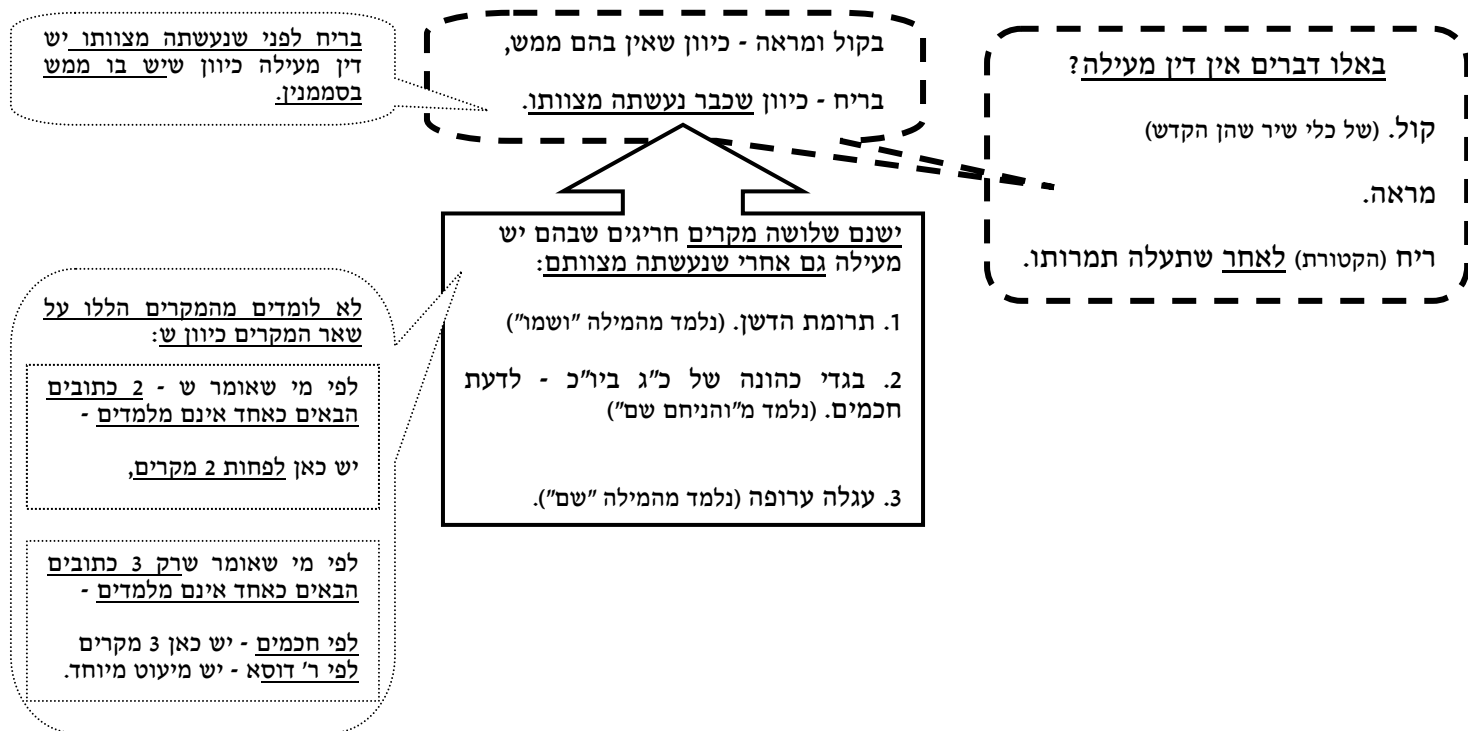
המשנה במדות: חכמים אסרו על האומנים להתכוון ליהנות ממראה קודש הקדשים אפילו שלא יכלו שלא לתקן
דחיה: מדין תורה בכלל אין איסור ליהנות ממראה המקדש (אלא רק מדרבנן)!

מדברי בר קפרא: יש איסור ליהנות ממראה קדשי הקדשים, ולכאורה מדובר באומנים.
דחיה: לא מדובר באומנים אלא בסתם אנשים (והם יכלו שלא להיות שם).

מברייתא: הכניס עגלה ערופה למרבק כדי שתינק ותדוש - פסולה. (אסור להתכוון ליהנות שתדוש, אפילו שלא יכול שלא להכניסה שתינק!)
דחיה: בעגלה ערופה יש לימוד מיוחד שאוסר זאת ("אשר לא עובד בה").

מברייתא: אסור לשטוח אבידה נאה לאוורור כאשר יש לו אורחים. (אסור להתכוון ליהנות, אפילו שלא יכול שלא לאווררה!)
דחיה: האיסור הוא מטעם אחר: אנו חוששים שהאורחים יתנו בה עין הרע או שיגנבו.

הוכחה לדעת אביי (מברייתא):
 ריב"ז ישב ודרש בצילו של היכל. (הוא התכוון ליהנות ולא יכול להימנע מלדרוש)
דחיה:
 אין איסור ליהנות מצל ההיכל לעומדים בחוץ!

פסחים כו: (נקודתיים) עד כח. (משנה)

ביאורי מושגים

כדי לקבוע שחפץ נאסר בהנאה עלינו לוודא 2 דברים: 1. שהחפץ הושבח ישירות מהאיסור, 2. שהחפץ הושבח רק מהאיסור.

אם תנאי ב' לא מתקיים זהו מצב של זה וזה גורם. חכמים (הסוברים שזה וזה גורם מותר) מתירים חפץ שהושבח מכמה גורמים, ר' אליעזר (הסובר שזה וזה גורם אסור) אוסר את החפץ בכל אופן.

תנור שנוצר מהיסק עצי איסור - כדי לקבוע שאסור להשתמש בתנור זה עלינו להתייחס לא אל התנור עצמו אלא לשימוש של התנור. שהרי אנו אוסרים לא את התנור אלא את הלחם שייאפה בו. הלחם שייאפה בתנור יוצר גם מהתנור וגם מהעצים. לכן אם זה וזה גורם מותר למרות שהתנור עצמו הוא איסור (כיוון שהוסק בעצי איסור) מותר להשתמש בתנור כיוון שהפת שתאפה בו תהיה מותרת.

ברייתא

תנור שהסיקו באיסורי הנאה:

תנור חדש - אסור להשתמש.

תנור ישן - מותר להשתמש אחרי שיצטנן.

פת שאפה בעצים של איסורי הנאה:

רבי: אסורה.

חכמים: מותרת.

פת שאפה בגחלים של איסורי הנאה:

לדברי הכל: מותרת.

באילו גחלים מותר

דעה א': רק בגחלים כבויות. (אבל בבערות רבי אוסר, כי הם גורמים ישירות לפת להשביח)

דעה ב': גם בגחלים בוערות. (רבי אוסר רק כשהפת מתבשלת מהלהבה של העצים ממש, וחכמים מתירים אפילו במקרה כזה)

לפי דעה ב' חכמים אוסרים להשתמש בעצי איסור רק כמשתמש ממש בהם (למשל יושב עליהם)

זו דעת ר' אליעזר (הסובר שזה וזה גורם אסור)

חכמים (המתירים בזה וזה גורם) חולקים ומתירים להשתמש בתנור לאחר שיצטנן.

רבי (סובר שהעצים גרמו ישירות) אוסר להשתמש בקערות שצרפן בעצי איסור. (בניגוד לתנור שבו ההנאה מגיעה גם מהתנור וגם מהעצים בקערות ההנאה היא רק מהקערה - עיין ביאור מושגים)

טעם המחלוקת:
האם עצי האיסור גרמו ישירות להשבחת הפת.

שמואל הפך את השיטות: או כיוון שכך היתה הגירסה שלו, או כיוון שרצה לפסוק כרבי ולכן שנה את דברי רבי בשם חכמים.

תנור שהסיקו בעצי הקדש אף חכמים אוסרים את הפת

- מתי עצי הקדש שהוסקו לא יוצאין לחולין:**
- כשהסיקן במזיד (לדעת ר"י הסובר שהקדש לא מתחלל במזיד)
  - כשהקדישן כדי לקחת בדמיהן שלמים (לדעת ר' יהודה הסובר שכיוון שקדשים קלים אינם בני מעילה הם לא יוצאים לחולין)
  - כשנפלה בעצי הקדש דליקה מאליה. (כי אין אדם שמעל)
  - אפר של תרומת הדשן. (כי לא היתה מעילה בהסיקו)

ברייתא

ר' יהודה: אין ביעור חמץ אלא בשריפה.

מקור הדין:

אפשרות א:

לימוד "קל וחומר" מנותר.

הלימוד: נותר קל מחמץ כיוון שבניגוד לחמץ אין איסור שלא יהיה בבית נותר. אם יש לשרוף נותר ק"ו חמץ

דחיה: לא לומדים קל וחומר כשהתוצאה עלולה להביא לידי קולא (הקולא היא שאם אין עצים לא ישבית את החמץ כלל!).

אפשרות ב:

לימוד "במה מצינו" מנותר. (ע"פ רש"ש)

הלימוד: נותר אסור באכילה ובהנאה וענוש כרת, וכך גם חמץ. כפי שיש לשרוף נותר כך יש לשרוף חמץ.

דחיה: חלבו של שור הנסקל (שאסור באכילה ובהנאה וענוש כרת) מראה שאין לימוד זה מחייב (כיוון שאין חיוב לשרפו).

אפשרות ג:

לימוד "במה מצינו" מנותר.

הלימוד: נותר אסור להותיר וכך גם חמץ. כפי שיש לשרוף נותר כך יש לשרוף חמץ.

דחיה: אשם תלוי וחטאת עוף הבאה על ספק (שהם בבל תותירו), מראים שאין לימוד זה מחייב (לדעת ר' יהודה דינם בקבורה ולא בשריפה).

ואכן אם משליך ע"ז לשאר נהרות צריך לשוחקה.

ההבדל בין חמץ לע"ז לפי רבא: עבודה-זרה מטילים לים המלח (שם אין אנשים שעלולים להיתקל בו), חמץ מטיל אף לשאר נהרות.

ואכן חיטים שהחמיצו אל יניחם בשק ויזרקם, אלא יפזרם.

טעמו של רב יוסף: עבודה-זרה לא מומסת במים, חמץ מומס במים.

דעת חכמים בנוגע לביעור חמץ ועבודה-זרה:

האם כשמטיל לים צריך אף לפרר/לשחוק?

רבה: ע"ז - לא. חמץ - כן.

רב יוסף: ע"ז - כן. חמץ - לא.

פסחים כח. (משנה) עד כט: (ש18 הנקודתיים)

ביאורי מושגים

אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים: דברי קודש שאינם ראויים למזבח ולאדם (כגון: בהמות קדשים שנטרפו) וראויות רק לאכילת כלבים, אין פודים אותם לחולין לשם אכילת כלבים (וכדי להשתמש בפדיונם לקודש), משום כבוד הקדשים. [אך יש דעה שכן פודים אותם במקרה שכזה]

דבר הגורם לממון: כגון - דבר שעתה אין לו כל ערך ממוני, אך לאחר זמן יהיה לו ערך ממוני. ישנה מחלוקת האם דבר הגורם לממון נחשב כממון או לא.

קים ליה בדרכה מיניה - עקרון דיני הקובע שאם אדם ביצע פעולה אחת שבה עבר על שני איסורים במקביל - הוא נענש רק בעונש חמור על האיסור החמור. על האיסור הקל הוא אינו נענש.
היקף דין 'קים ליה' - ברור שכאשר העונש החמור הוא מיתה בידי שמים מפעילים קים ליה. התנאים נחלקו האם כאשר העונש החמור הוא מיתה בידי שמים מפעילים 'קים ליה' (ר' נחוניא בן הקנה) או שלא.

משנה

חמץ שעבר עליו הפסח:

של נכרי - מותר בהנאה.

של ישראל - אסור בהנאה.

בהמשך אנו רואים שרב אחא ב"י חזר בו.

כאיזה דעה המשנה?

רב אחא בר יעקב: ר' יהודה. (ר' יהודה אסר רק חמץ של ישראל, חמץ של גוי מותר)

רבא: ר' שמעון. (מהתורה חמץ ישראל שעבר עליו הפסח מותר אבל ר"ש קנס ואסר מדרבנן)

ברייאתא

דין החמץ

בערב פסח (משעה 6) וחמץ שעבר עליו הפסח: ר' יהודה: אסור (בלאו).
 ר' שמעון ור' יוסי הגלילי: מותר

איסור אכילה בפסח עצמו: לפי כולם אסור בכרת,

איסור הנאה בפסח עצמו: ר' יהודה ור' שמעון: אסור בהנאה.
 ר' יוסי הגלילי: מותר בהנאה

טעמו של ר' יהודה:

ישנם 3 פסוקים שנאמר בהם לאו, (אחד לפסח, השני ללפני הפסח והשלישי לאחרי הפסח)

טעמם של ר' שמעון וריה"ג

מהפסוק הראשון אכן לומדים איסור לאו לתוך הפסח, אבל מ2 הפסוקים האחרים לומדים דינים אחרים (דבר שנתחמץ מחמת דבר אחר, ושבפסח מצרים איסור חמץ נהג רק יום אחד).

מנין נלמד שמצוות אכילת מצה נוהגת אפילו בזמן הזה?

ר' יהודה: מהפסוק "לא תאכל עליו חמץ... תאכל עליו מצות" (מהיקש מצה לחמץ).

ר' שמעון: מהפסוק "בערב תאכלו מצות" (שהוא פסוק מיותר).

תגובת ר' שמעון: מפסוק זה לומדים שאיסור חמץ נוהג דווקא בתוך פסח (לשיטתו מקישים חמץ למצה ולא מצה לחמץ).

תגובת ר' יהודה: פסוק זה בא ללמד שאף טמא ושהיה בדרך רחוקה (הפטורים מקרבן פסח) חייבים במצה.

תגובת ר' שמעון: לומדים את דינם מערל ובן נכר.

ברייתא

האוכל חמץ של
הקדש בפסח:

ת"ק: מעל.

י"א: לא מעל.

הסבר המחלוקת:

ר' יוחנן: ת"ק: לא מפעילים 'קים ליה' (עין ביאור מושגים) בחיוב כרת (ולכן חייב בתשלומים ומעל)
י"א: מפעילים 'קים ליה' גם בחיוב כרת (כר' נחוניא, ולכן פטור מתשלומי ולא מעל)

רב יוסף: שני התנאים סוברים כר' יוסי שחמץ בפסח מותר בהנאה.
המח' היא: ת"ק: מותר לפדות קדשים כשרק כלבים יכלו לאכלם לאחר הפדיון (ולכן מעל)
י"א: אסור לפדות במצב כזה (ולכן לא מעל).

רב יוסף (ע"פ רב אחא): שני התנאים סוברים שחמץ לאחר הפסח מותר בהנאה (כר' שמעון),
המח' היא: ת"ק: האוכל חמץ בפסח נחשב מזיק כיוון שמנע הנאה מחמץ זה לאחר הפסח (ולכן מעל).
י"א: האוכל חמץ בפסח לא נחשב מזיק (ולכן לא מעל)

רב אחא בר יעקב: ת"ק: חמץ מותר בהנאה לאחר הפסח (כר' שמעון) - ולכן הזיק (ומעל).
י"א: חמץ אסור אף לאחר הפסח (כר' יהודה) - ולכן לא הזיק (ולא מעל).

רב אשי: ת"ק: חמץ מותר בהנאה אף בפסח עצמו (כר' יוסי) - ולכן מעל,
י"א: חמץ אסור בהנאה בפסח עצמו (כשאר התנאים) - ולכן לא מעל

פסחים כח. (משנה) עד כט: (ש18 הנקודתיים)

ביאורי מושגים

אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים: דברי קודש שאינם ראויים למזבח ולאדם (כגון: בהמות קדשים שנטרפו) וראויות רק לאכילת כלבים, אין פודים אותם לחולין לשם אכילת כלבים (וכדי להשתמש בפדיונם לקודש), משום כבוד הקדשים. [אך יש דעה שכן פודים אותם במקרה שכזה]

דבר הגורם לממון: כגון - דבר שעתה אין לו כל ערך ממוני, אך לאחר זמן יהיה לו ערך ממוני. ישנה מחלוקת האם דבר הגורם לממון נחשב כממון או לא.

קים ליה בדרכה מיניה - עקרון דיני הקובע שאם אדם ביצע פעולה אחת שבה עבר על שני איסורים במקביל - הוא נענש רק בעונש חמור על האיסור החמור. על האיסור הקל הוא אינו נענש.
היקף דין 'קים ליה' - ברור שכאשר העונש החמור הוא מיתה בידי שמים מפעילים קים ליה. התנאים נחלקו האם כאשר העונש החמור הוא מיתה בידי שמים מפעילים 'קים ליה' (ר' נחוניא בן הקנה) או שלא.

משנה

חמץ שעבר עליו הפסח:

של נכרי - מותר בהנאה.

של ישראל - אסור בהנאה.

בהמשך אנו רואים שר' אחא ב"י חזר בו.

כאיזה דעה המשנה?

רב אחא בר יעקב: ר' יהודה. (ר' יהודה אסר רק חמץ של ישראל, חמץ של גוי מותר)

רבא: ר' שמעון. (מהתורה חמץ ישראל שעבר עליו הפסח מותר אבל ר"ש קנס ואסר מדרבנן)

ברייאתא

דין החמץ

בערב פסח (משעה 6) וחמץ שעבר עליו הפסח: ר' יהודה: אסור (בלאו).
 ר' שמעון ור' יוסי הגלילי: מותר

איסור אכילה בפסח עצמו: לפי כולם אסור בכרת,

איסור הנאה בפסח עצמו: ר' יהודה ור' שמעון: אסור בהנאה.
 ר' יוסי הגלילי: מותר בהנאה

טעמו של ר' יהודה:

ישנם 3 פסוקים שנאמר בהם לאו, (אחד לפסח, השני ללפני הפסח והשלישי לאחרי הפסח)

טעמם של ר' שמעון וריה"ג

מהפסוק הראשון אכן לומדים איסור לאו לתוך הפסח, אבל מ2 הפסוקים האחרים לומדים דינים אחרים (דבר שנתחמץ מחמת דבר אחר, ושבפסח מצרים איסור חמץ נהג רק יום אחד).

מנין נלמד שמצוות אכילת מצה נוהגת אפילו בזמן הזה?

ר' יהודה: מהפסוק "לא תאכל עליו חמץ... תאכל עליו מצות" (מהיקש מצה לחמץ).

ר' שמעון: מהפסוק "בערב תאכלו מצות" (שהוא פסוק מיותר).

תגובת ר' שמעון: מפסוק זה לומדים שאיסור חמץ נוהג דווקא בתוך פסח (לשיטתו מקישים חמץ למצה ולא מצה לחמץ).

תגובת ר' יהודה: פסוק זה בא ללמד שאף טמא ושהיה בדרך רחוקה (הפטורים מקרבן פסח) חייבים במצה.

תגובת ר' שמעון: לומדים את דינם מערל ובן נכר.

ברייתא

האוכל חמץ של
הקדש בפסח:

ת"ק: מעל.

י"א: לא מעל.

הסבר המחלוקת:

ר' יוחנן: ת"ק: לא מפעילים 'קים ליה' (עין ביאור מושגים) בחיוב כרת (ולכן חייב בתשלומים ומעל)
י"א: מפעילים 'קים ליה' גם בחיוב כרת (כר' נחוניא, ולכן פטור מתשלומי ולא מעל)

רב יוסף: שני התנאים סוברים כר' יוסי שחמץ בפסח מותר בהנאה.
המח' היא: ת"ק: מותר לפדות קדשים כשרק כלבים יכלו לאכלם לאחר הפדיון (ולכן מעל)
י"א: אסור לפדות במצב כזה (ולכן לא מעל).

רב יוסף (ע"פ רב אחא): שני התנאים סוברים שחמץ לאחר הפסח מותר בהנאה (כר' שמעון),
המח' היא: ת"ק: האוכל חמץ בפסח נחשב מזיק כיוון שמנע הנאה מחמץ זה לאחר הפסח (ולכן מעל).
י"א: האוכל חמץ בפסח לא נחשב מזיק (ולכן לא מעל)

רב אחא בר יעקב: ת"ק: חמץ מותר בהנאה לאחר הפסח (כר' שמעון) - ולכן הזיק (ומעל).
י"א: חמץ אסור אף לאחר הפסח (כר' יהודה) - ולכן לא הזיק (ולא מעל).

רב אשי: ת"ק: חמץ מותר בהנאה אף בפסח עצמו (כר' יוסי) - ולכן מעל,
י"א: חמץ אסור בהנאה בפסח עצמו (כשאר התנאים) - ולכן לא מעל

פסחים כט: (נקודתיים) עד ל: (משנה)

ביאורי מושגים

שיעור "נותן טעם": ברוב דיני התערובות (ראה פירוט להלן בגמרא) השיעור שבו בטל האיסור הוא בפחות מנותן טעם, כלומר שאין טעמו של האיסור מורגש.

כיצד משערים את שיעור נותן טעם: כשיש טבח נכרי ('קפילא') נותנים לו לטעום. כשאין טבח נוכרי וכן כאשר טעם האיסור וההיתר שווה - משערים נותן טעם בכדי אחד משישים.

נותן טעם לפגם: כאשר האיסור נותן טעם בהיתר, אך הטעם הוא פגום וגרוע - הרי שההיתר אינו נאסר. כלל הוא, שדבר איסור שנבלע בכלי ולא בישלו בו 24 שעות הריהו מאז נותן טעם לפגם, ושוב אינו אוסר. (אמנם, יש הסוברים שאף כאשר האיסור נותן טעם לפגם בהיתר - אסור.)

איזה כמות של איסור אוסרת את התערובת?

חמץ בפסח

במינו - רב, שמואל ורבא: במשהו.
ר' יוחנן: בנותן טעם

שלא במינו - רב ורבא: במשהו.
שמואל ור' יוחנן: בנותן טעם

חמץ שעבר עליו הפסח

במינו - רב: במשהו.
שמואל, ר' יוחנן ורבא: מותר (אף בנותן טעם)
שלא במינו - רב: בנותן טעם.
שמואל, ר"י ורבא: מותר (אף בנותן טעם)

מח' האמוראים היא מח' תנאים כללית **בכל האיסורים:**

ר' יהודה: מין במינו אוסר **בכל** שהוא
(כך סברו רב, שמואל ורבא)

חכמים: מין במינו אוסר **בנותן טעם**
(כך סבר ר' יוחנן)

עקרונית: כולם מודים **דבשאר איסורים** מין שלא במינו אוסר רק **בנותן טעם**.

בפועל: מפאת החשש הייחודי שבחמץ (שלמרות שעונשו כרת אנשים לא בדלים ממנו כיוון שרגילים לאוכלו במשך השנה) - **גזר רב** שגם שלא במינו אוסר במשהו.

מח' האמוראים היא מח' תנאים במעמד **חמץ שעבר עליו הפסח:**

ר' יהודה: **אסור בלאו**
(כך סבר רב)
אמנם במקרה זה רב לא גזר בשאינו מינו כיוון שכאן אין איסור כרת

ר' שמעון: מותר מהתורה ואסור מדרבנן (ותערובת חמץ - אפילו **מדרבנן מותר**)
(כך סברו שמואל, ר' יוחנן ורבא)

רב לא מתיר להשהותם עד לאחר הפסח, כיוון שהוא **אוסר** (מהתורה) חמץ שעבר עליו הפסח, ולכן:

במינו - אסור במשהו (ורב סובר שאף שנותן טעם פגום - אסור),
שלא במינו - גוזר משום שמא ישתמש במינו. (עיי' תוס')

קדרות (שהשתמשו בהם במהלך השנה לחמץ) בפסח?

רב: ישברו.

שמואל: ישהה אותם וישתמש בהם לאחר הפסח.

שאלה: מדוע רב לא הציע שייסיק את התנור ובכך יכשירו?

שמואל סובר שחמץ שעבר עליו הפסח **מותר** מהתורה.

תשובות: א. היסק לא מועיל בכלי חרס (אלא רק בכלי מתכת).
ב. היסק בפנים הכלי חרס אמנם מועיל, אך יש חשש שיחוס על הכלי ולא יסיקנו היטב מבפנים. (ראה רש"ש)

אופן הכשרת הכלים הבאים לפסח:

סכין:

רב אשי: קת הסכין - הגעלה ברותחין, ברזל הסכין - ליבון באש.
סתמא דגמרא: כל הסכין - הגעלה ברותחין.

כף עץ (שבוחשים באמצעותה את הקדירה):
הגעלה ברותחין.

כלי חרס מצופים:
נחשבים כלי חרס ולא ניתן להכשירם.

כלים שהשתמש בהם עבור חמץ צונן:
ניתן להשתמש בהם (ואין צורך בהכשרה מיוחדת).

כלי חרס מצופים שהיה בהם יין נסך - ניתן להכשיר,
כיוון שהתשמיש היה בצונן.

חוץ מכלים שהשתמשו בהם עבור שאור או
חרוסת, הואיל וחמוצן קשה ונבלע בדפנות הכלי.

ביאורי מושגים - בעמוד הבא

פסחים ל: (משנה) עד לא: (משנה שניה)

משנה

חמץ ששועבד לפני פסח - מה דינו לאחר הפסח (כשלא נפרעה ההלוואה)?

כשיהודי מישכן את חמצו לגוי: מותר בהנאה.

כשגוי מישכן את חמצו ליהודי: אסור בהנאה.

מהמשנה משמע שעוד לפני זמן הפירעון החמץ המשועבד שייך למלווה (הבעלים החדש) ולא לחייב (הבעלים המקורי של המשכון)

אביי: המשנה מתייחסת לכל מקרה של שיעבוד (שהרי 'למפרע גובה')

רבא: המשנה מתייחסת רק למקרה שבו המשכון הופקד בפועל אצל המלווה, ובמקרה שגוי הלווה ליהודי מדובר גם שהיהודי החייב אמר לגוי בזמן ההלוואה שאם לא יפרע את החוב אז החמץ שלו מעכשיו.

מח' אביי ורבא תלויה במחלוקתם לגבי שיעבוד:

ממתי השיעבוד שייך למלווה (במקרה שבו החייב לא פרע את החוב)?

אביי: משעת ההלוואה. ("למפרע")

רבא: מהזמן המיועד לפירעון. ("מכאן ולהבא")

הנפק"מ בין רבא לאביי:

כשהמלווה (הבעלים החדש) הקדיש/מכר את הנכסים לפני הזמן המיועד לפירעון:

אביי: הנכסים כן מוקדשים/מכורים.

רבא: הנכסים לא מוקדשים/מכורים.

כולם מודים שהחייב (הבעלים המקורי) עצמו לא יכול להקדיש/למכור את הנכסים, (כיוון שהנכסים אינם ברשותו)

קושיה על רב מקביעתו בתחום אחר:

יתומים שגבו קרקע מאדם שחב כסף לאביהם:

רבא: אם אביהם עצמו חב כסף לאדם שלישי - האדם השלישי יכול גבות את הקרקע מהם, (דין זה תקף גם כאשר האדם הראשון הוא האדם השלישי)

אם רבא סובר שהשיעבוד שייך למלווה (הבעלים העתידי) רק אחרי ההלוואה כיצד יכול האדם השלישי לגבות מהקרקע הרי היא לא היתה שייכת לאביהם בחייו?

דחיה: האדם השלישי (שבמקרה שלנו הוא כאמור גם האדם הראשון) גובה את הקרקע מסיבה אחרת. האדם הראשון היה משועבד ישירות לשלישי (שיעובדא דר' נתן) ולכן הקרקע היתה משועבדת לשלישי עוד בחיי האב.

ראה בתוס' פירוש אחר לכל ביאור הברייתא (וכן כיצד לאביי מתפרשת ברייתא זו).

ברייתא

חמץ ששועבד לפני פסח - מה דינו לאחר הפסח (כשלא נפרעה ההלוואה)?

כשיהודי מישכן את חמצו לגוי: אסור בהנאה.

כשגוי מישכן את חמצו ליהודי: ת"ק: מותר בהנאה. ר"מ: אסור בהנאה.

בברייתא מדובר כשהמשכון הופקד בפועל אצל המלווה.

הטעם: משכון שישראל הפקיד אצל גוי - לא נקנה לגוי (ובמשנה שלנו הגוי קנה והחמץ מותר כיוון שהיהודי אמר לו 'מעכשיו').

הטעם:

ת"ק: גוי שמישכן אצל יהודי - המשכון לא נקנה ליהודי. ר"מ: גוי שמישכן אצל יהודי - המשכון נקנה ליהודי. (כולם מודים שיהודי שמישכן אצל יהודי - המשכון נקנה)

ביאורי מושגים

גבייה מיתומים - יתומים חייבים להחזיר את חובות אביהם בין עם לווה בע"פ ובין עם לווה בשטר. ההגבלה המשמעותית על חובת הפירעון היא שאינם חייבים להחזיר את החובות מהמטלטלין אלא אך ורק מהקרקות שהיו ברשות אביהם לפני מותו.

משנה

חמץ שנפלה עליו מפולת:
נחשב מבוער.
רשב"ג אומר: כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו.

עדיין צריך לבטל בליבו חמץ זה.

שיעור חפישת הכלב:

בחמץ: 3 טפחים.
(שיעור שבו הכלב לא מסוגל להריח)

בשמירת כספים בקרקע: טפח.
(שיעור שבו הכספים מתכסים מהעין)

רשב"ג מבאר מהו שיעור מפולת. (רמב"ם)

ברייתא

חמץ שנמצא לאחר הפסח
במקומות הבאים:

חנות של ישראל ופועלים נכרים:
אסור.

חנות של נכרי ופועלים ישראלים:
מותר.

פסחים לא: (משנה שניה) עד לג. (ש14 מהסוף)

הספק המרכזי של הסוגיה

האוכל תרומה בשוגג:

משלם (קרן וחומש) לפי משקל (מידה) או לפי מחיר ('דמים')?

ההתלבטות היא במקרה שמחיר הפירות התייקר. כשמחיר הפירות הוזל - משלם כמות גדולה לפי 'דמים' (מחירם הראשוני) - (כדין גזלן).

משנה

האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג: משלם קרן וחומש.

ברייתא

אכל גרוגרות ושילם תמרים: מבורך

ניתן לבאר ברייתא זו כשני הצדדים: מדוע הוא 'מבורך'?

לפי משקל - כיוון שמשלם פירות יקרים יותר.
לפי מחיר - כיוון שמשלם פירות מבוקשים יותר.

ניתן לבאר משנה זו כשני הצדדים:

לפי משקל - משלם פירות תחת פירות

[ובמזיד פטור, כיוון שתשלומי מזיד הם לפי מחיר]

לפי מחיר - משנתנו סוברת שחמץ בפסח מותר בהנאה (כריה"ג) לכן לתרומה שנאכלה יש שווי כספי.

[ובמזיד פטור, כיוון שמתחייב מיתה בידי שמים - וקים ליה בדרבה מיניה]

המח' שלהם במעמד חמץ בפסח:

ר"א בן יעקב: אסור בהנאה, ולכן האוכל תרומת חמץ בפסח פטור מלשלם)

ר"א חסמא: מותר בהנאה. ולכן האוכל תרומת חמץ בפסח חייב לשלם)

ר"א בן יעקב:
לפי מחיר.

ר"א חסמא:
לפי מחיר.

ר"ע:
לפי מחיר.

ר' יוחנן בן נורי:
לפי משקל.

לכן האוכל תרומת חמץ בפסח: ר"ע: פטור מלשלם (כיוון שמשלם לפי מחיר).

ר' יוחנן בן נורי: חייב לשלם (כיוון שמשלם לפי משקל).

המקור של ת"ק:

"ואיש כי יאכל" - ואכילה בכזית.

אבא ש' לומד מכך שהמזיק תרומה פטור מחומש.

שיעור אכילת תרומה המחייב בתשלומי קרן וחומש:

ת"ק: כזית.

אבל האוכל פחות מכזית אך שוה פרוטה: משלם קרן בלבד.

המקור של אבא שאול:

"ונתן לכהן" - ואין נתינה בפחות משר"פ.

ת"ק לומד מכך שיש לתת דבר הראוי להיות קודש.

אבא שאול: שוה פרוטה.

רב פפא סבר בתחילה שלאבא שאול מצריך גם בכזית. - אך לאחר מכן ר"פ חזר בו.

הראשונים נחלקו מתי לדעת ת"ק מתחייב בקרן וחומש: רמב"ם: כזית. (וראה גם ברש"ש)

מהר"ם חלאוה: כזית ובתנאי ששוה פרוטה.

המקור לכך שמועל במזיד פטור מקרבן:

"וחטאה בשגגה" - פרט למזיד.

מדוע צריך לימוד מיוחד במעילה (ולא ניתן ללמוד דין זה בק"ו משאר מצוות):

רב חייא בר אבין: במעילה חייב מיתה אף על פחות מכזית!

מר בריה דרבנא: במעילה דין שאינו מתכוין כדין מתכוין!

רב נחמן בר יצחק: במעילה דין שאינו מתעסק כדין מתעסק!

מקור דין 'פחות מכזית': היקש מתרומה,

ר"פ: זוהי כדעת אבא שאול שחייב בתרומה אף על פחות מכזית.

מכאן למדנו שרב פפא חזר בו משיטתו לפיה אבא שאול מצריך גם בכזית.

פסחים לג. (ש 14 מהסוף) עד לד. (ש 7)

ביאורי מושגים

שיעור טומאת אוכלין: כאשר אנו מתייחסים לשאלה זו עלינו לבחון את השיעור מהתורה ואת השיעור מדרבנן וכן את השיעור להיטמא ואת השיעור לטמא לטמא אחרים - כולם מודים שמטמא רק מגודל של כביצה ואילך להיטמא - רש"י והרמב"ם: מהתורה בכלשהו, ר"ת: מהתורה בכביצה ומדרבנן בכלשהו, רשב"א: אפילו מדרבנן בכביצה

(להרחבה עיין בספר 'שיעורי הרא"ל על מסכת טהרות' עמ' 75 ואילך)

מדוע אם הפריש בפסח חמץ לתרומה אין הפרשתו מועילה?

רב נחמן בר יצחק: התורה מלמדת שההפרשה מועילה רק כאשר החלק המופרש ראוי לאכילה לכהן. שנאמר - "תתן לו" - ולא לאורו.

רב הונא בריה דר"י: התורה מלמדת שההפרשה מועילה רק כאשר החלק הנשאר ראוי לאכילה לישראל. שנאמר - "ראשית" - שיהיו שייריה מותרים לישראל.

לפי רנב"י: הדין תקף רק בתבואה שהיתה חמץ מיום שנוצרה (ולכן לא היתה לה שעת הכושר), אבל תבואה שהחמיצה לאחר שנתלשה - הפרשתו מועילה.

ולכן הדין קיים בכל תבואה שהיא.

היין מופקד בתוך הענבים, (ואינו חלק אינטגרלי מהענבים), לכן היין לא נטמא בעודו בתוך הענבים.

היין בלוע בתוך הענבים, (והינו חלק אינטגרלי מהענבים), לכן היין כבר נטמא בעודו בתוך הענבים.

האם ניתן להפיק יין טהור מענבים שנטמאו?

ר' יוחנן: כן.

(ידרוך כל פעם כמות ענבים הפחותה מכביצה)

רב חסדא: לא.

רק אוכל בשיעור של ביצה מטמא אחרים.

עקרונית גם כביצה היה מותר אבל חכמים תיקנו 'מקדם היסטרי' ולכן אסרו כביצה.

ברייתא

"...הא למה זה דומה לתרומת תותין וענבים שנטמאו שאין לו בה לא היתר אכילה..."

ניתן לבאר משנה זו כשתי השיטות:

לשיטה שהמשקין נחשבים בלועים - מובן.

לשיטה שהמשקין נחשבים מופקדים - עקרונית ניתן היה להשתמש בענבים (ע"י דריכה שלהם פחות מכביצה) אבל חכמים גזרו לאסור מחשש שיאכל מהפירות כשדורכין.

משנה מטהרות

זיתים וענבים בכמות של ביצה שנסחטו ע"י טמא מת - טהורין.

ניתן לבאר משנה זו כשתי השיטות:

לשיטה שהמשקין נחשבים מופקדים - מובן.

לשיטה שהמשקין נחשבים בלועים - מדובר בענבים שלא הוכשרו לקבל טומאה (ולכן הענבים עצמם טהורים).

ברייתא

מותר לכהן להדליק בפת ובשמן
של תרומה שנטמאת.

הדלקה בחיטין טמאות של תרומה:

ברגילות: אסור. (כיוון שלא נמאסו, אף שזרקם בין העצים)

בשלוקות ומאוסות: מותר.

(ע"פ פירוש חידושי רבנו דוד)

לא חוששים שעד שהם יישרפו עלול בטעות לאכול מהפת ומהשמן, כיוון שהם נמאסו מאכילה (כי מדובר שזרק את הפת בין העצים ואת השמן הניח בכלי מאוס).

פסחים לד. (שורה 8) עד לה. (משנה)

ביאורי מושגים

אוכל, משקים וכלי חרס לא ניתן לטהר במקוה. עם זאת ישנן דרכים עקיפות לגרום לחפצים אלו טהרה: כלי חרס - שבירתו היא טהרתו (כיוון שמתייחסים לשברים כחפץ חדש).
זרעים - יש לשתול אותם (ואז או שהם חפץ אחר או שהם נטהרים משום חזרתם אל הטבע).
מים - ניתן להשיקם למים (ואז או שהם חפץ אחר או שהם נטהרים משום חזרתם אל הטבע).

משנה בתרומות

כיוון שחיבורם לקרקע ביטלן מתורת אוכל.

שתילי תרומות שנטמאו ושתלן: 1. טהורים.
 2. אסורים באכילה.

מי אסור באכילה ולמה?

רבה:

זרים. כיוון שגידולי תרומה נחשבים תרומה.

דחייה: המשניות הקודמות בתרומות כבר לימדו דין זה!

רב ששת:

כהנים. כיוון שנפסלו בהיסח הדעת (שהרי הסיח דעתו מהם כשנטמאו, והיסח הדעת פוסל בקדשים).

הסבר זה מסתדר רק עם לשיטת ריש לקיש (שסובר שהיסח הדעת הוא פסול עצמאי)

הסבר זה לא מתיישב עם שיטת ר' יוחנן (הסובר שהיסח הדעת הוא מחשש טומאה - אין הגיון לאסור בגלל חשש טומאה שהרי החיבור לקרקע מבטל אפילו טומאה ודאית).

רב ירמיה:

כהנים. חכמים תיקנו מעלה בתרומה ולכן חיבורם לקרקע לא מטהר אותם לעניין אכילה.

נפקא מינה בין השיטות:

אם יבוא אליהו ויאמר שלא נגעה בו טומאה (ר"י - לא נפסל, ר"ל - נפסל)

מדוע היסח הדעת פוסל בקדשים?

ר' יוחנן: מחשש שהקדשים נטמאו.

ריש לקיש: דין מיוחד בקדשים. (פסול גוף')

תירוץ: התוספתא סוברת שתמיד יש לפסול בלינה (גם פסולים ברורים ומובהקים)

קושיה 1 על ריש לקיש:
 התוספתא דורשת לפסול בלינה חטאת עוף שנפסלה כבר בהיסח הדעת משמע ש: היסח הדעת אינו פסול אלא חשש.

תירוץ: ר' יהושע בכלל לא דיבר על פסול היסח הדעת [אלא על בשר שנטמא (=נפסל) מטבול יום].

קושיה 2 על ריש לקיש:
 ר' יהושע סובר שאם זרק את הדם על בשר פסול - הציץ מרצה. משמע ש: פסול היסח הדעת הוא מחשש טומאה, ולכן הציץ מרצה.

הגמרא מביאה גם מעלה בקודש שנוהגת מהתורה:
מחוסר כפרה: טמא שטבל והעריב שמשו אינו אוכל
בקדשים (עד שיביא למחרת את קרבנו).

מקרים שבהם עשו חכמים מעלה בקדשים והחמירו:

אביי התלבט האם מדובר רק במים
שהקדישן בכלי או אף אם הקדישן בפה.

ר' אושעיא: מים שהקדישן ונטמאו - לא מועילה להם השקה במקוה.
בריתא המובאת ע"י רבא: כלי שמקדש בו מי חטאת צריך למלותו ישירות מן המעין.
בריתא המובאת ע"י רב אשי: עצים ולבונה של קודש (שאינם אוכלו!) מקבלים טומאה.

פסחים לה. (משנה) עד לו. (שורה 6)

איסור חל על איסור

2 אחים שנשאו 2 אחיות - לכאורה כל אישה אמורה להיות אסורה על גיסה מ איסורים גם משום אשת אחיו וגם משום אחות אשתו.
 התנאים נחלקו (יבמות לב.) האם כשהגיס בא על גיסתו הוא חייב משום שני האיסורים (ר' יוסי) או רק משום איסור אחד (ר' שמעון).
 ר' שמעון סבר שאין איסור חל על איסור ולכן אם האישה נאסרה עליו משום אחות אשתו, גם אם אחר כך אחיו יתחתן עימה לא יתוסף עליה איסור.
 הגמרא בהמשך מחדשת שגם ר' יוסי מקבל את העיקרון ברמה מסוימת. ר' יוסי סובר שהעונש על העבירה הוא לפי האיסור הראשון שנוצר. בית הלוי (א:מד) מסביר שר' יוסי מפעיל את דין איסור חל על איסור בצורה מוחלטת ולכן האיסור השני קיים אבל העונש עליו לא קיים. (להרחבה ניתן לעיין במאמרי בנושא שהתפרסם בספר 'מאמר יבמין' - בהוצאת ישיבת הר-עציון)

משנה

מאיזו תבואה צריכה להיות המצה?

מחמשת מיני דגן.

באלו יוצאים ידי-חובה:

דמאי.

מעשר ראשון שנטלה תרומתו.

מעשר שני והקדש שנפדו.

חלה ותרומה (כהנים בלבד).

באלו לא יוצאים ידי-חובה:

טבל.

מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו.

מעשר שני והקדש שלא נפדו.

ר' יוחנן בן נורי: יוצאים גם במצה העשויה מאורז.

הדמאי ראוי תיאורטית באכילה - אם יפקיר את נכסיו יהיה מותר לו לאכול דמאי כדין עני.

החידוש הוא במקרה שהלוי הקדים לקחת את המעשר בשיבולים וניטלה ממנו תרומת מעשר ולא תרומה גדולה (שפטור ממנה).

החידוש הוא במקרה שנתן רק קרנו בלי החומש.

יוצאים במצה כזו על אף שראויה רק לכהנים.

אפילו אם מדובר רק בטבל מדרבנן!

החידוש הוא במקרה שהלוי הקדים לקחת את המעשר בכרי וניטלה ממנו תרומת מעשר ולא תרומה גדולה (שחייב בה).

החידוש הוא במקרה שלא נפדו כהלכתן. מעשר שני: שפדה במטבע ללא צורה. הקדש: שחיללו על גבי קרקע.

טעם הדין

דחייה: מהברייתא רואים ש2 הדינים לא תלויים זה בזה!

רב פפא: כיוון שלא יוצאים בה ידי מצת-מצוה (כיוון שהיא מצה עשירה), אין חייבין על חימוצה כרת.

רב אידי בר אבין: מי פירות אין מחמיצין.

עיסה שנילושה ביין, שמן ודבש:

אין חייבין על חימוצה כרת.

ברייתא

מצה העשויה מטבל (אפילו אם הפריש הכל חוץ מדבר אחד) - אין יוצאים בה ידי חובה

המקור:

"לא תאכל עליו חמץ" - עיסה שלא יחול עליה איסור חמץ - לא ניתן להכין ממנה מצה.

הברייתא היא כר"ש - הסובר שאין איסור חל על איסור, (לכן אין על הטבל איסור חמץ)

לדעת חכמים (הסוברים שאיסור חל על איסור) יוצאים ידי חובה במצה זו (כיוון שהיא אסורה גם משום חמץ)

רבינא ניסה להעמיד את הברייתא אף כחכמים, אך דבריו נדחו.

פסחים לו. (שורה 6) עד לו: (שורה אחרונה)

ביאור מושג
מנחת העומר: במוצאי יום טוב ראשון של פסח, היו קוצרים שעורים וטוחנים אותם. לאחר מכן היו מנפים את הקמח בשלוש עשרה נפות, עד שהוציאו ממנו עישרון אחד מובחר, שקומץ ממנו היו מקטירים על גבי המזבח ביום ששה עשר בניסן. אסור לאכול מן התבואה החדשה קודם הקרבת מנחת העומר בששה עשר בניסן.

ברייתא

האם יוצאים ידי חובה במצת מעשר שני בירושלים?
 ר' יוסי הגלילי: לא.
 ר' עקיבא: כן.

טעמים של התנאים:

ריה"ג: 'לחם עוני' - המצה צריכה להיות ראויה להיאכל באנינות (מעשר שני אינו נאכל באנינות)
ר"ע: נלמד מהריבוי "מצות" "מצות".

תגובת ר"ע: לא כתוב "עוני" (=אוני) אלא "עני".

תגובת ריה"ג: יש ללכת לפי הקריאה.

תגובת ר"ע: מהקריאה לומדים שיש לומר הגדה בזמן אכילת מצה.

מ'לחם עוני' ר"ע לומד על מצה עשירה

מקורו של ר"ע: "לחם עוני" - מכאן שלא יוצאים בעיסה שנילושה ביין ושמן ('מצה עשירה').

מצה עשירה בפסח

ר"ע: בלילה הראשון (במצת מצוה, כש"עונים" הגדה) - אין יוצאים בה ידי חובה בשאר ימי הפסח - מותר ללוש ולאכול מצה עשירה זו.

חכמים: לא ילוש (מחשש שתחמיץ), אבל אם לש **תאכל**.

ר"ג: לא ילוש (מחשש שתחמיץ), ואם לש **תשרף**.

קיטוף ביין ושמן (למרוח על העיסה מלמעלה):
ר"ג: מותר.
חכמים: אסור.

ברייתא

אסור ללוש במים פושרים את העיסה.
 (כיוון שזה ממהר את החימוץ)

מנחות **מותר ללוש בפושרים** (למרות שבאות מצה).
 הלישה נעשית בעזרה, והכהנים ידאגו שלא יחמיץ.

לתיתה (שרייה מים של הגרעינים)

בסתם מנחות - אסורה (כיוון שהיא נעשית מחוץ לעזרה)
 במנחת העומר - מותרת (כיוון שהיא מנחה של הציבור ונעשית ע"י בית-דין והם יזהרו).

קושיה על ריה"ג: מדוע אינך לומד ממצת מעשר שני על דין זה (לאסור מצת ביכורים כיוון שאינה נאכלת באנינות)

תשובה: לדעתי ביכורים מותרים לאונן (כר' שמעון, ולא כדעת חכמים).

קושיה על ר"ע: מדוע אינך לומד מדין זה על מצת מעשר שני (שתאסר כיוון שאינה נאכלת בכל מקום)

תשובה: מעשר שני יכול תיאורטית להיאכל בכל מקום (כשנטמא ונפדה)

מדוע כהן לא יכול לצאת ידי חובתו במצת ביכורים?

ר' יוסי הגלילי ור"ע לאחר שחזר בו: ביכורים אינם נאכלים בכל מקום (והתורה אמרה "בכל מושבותיכם").

ר"ע (לפני שחזר בו מנימוק זה): נלמד מהיקש מצה למרור (וממרור אין מביאים ביכורים).

נימוק זה נדחה, כי אם כך אף לא היו יוצאים במצה מחיטין ושעורין כיוון שיש במינן ביכורים.

פסחים לו: (שורה אחרונה) עד לז: (3 שורות מלמטה)

ברייתא

הסבר שני:
הכוונה לפת מרובה (הרבה חררין ביחד).
נקודת המחלוקת היא האם מותרת טירחה שלא לצורך. (וראה תוס' ורש"ל)

האם מותר לאפות פת עבה בפסח?
בית שמאי: לא.
בית הלל: כן.

הסבר ראשון:
הכוונה לפת שעוביה טפח.
נקודת המחלוקת היא האם חוששים בפת שכזו לחימוץ.

הסבר זה נדחה כיוון שרק בלחם הפנים התירו טפח.

להסבר זה מדובר בכל יום-טוב (ולאו דוקא בפסח).

ברייתא

כיוון שמתעכבים לציירן ועלולות בינתיים להחמיץ.

דין מצות המצויירות:
לכתחילה: אין לעשות.
בדיעבד: יוצאים במצה זו.

גם סריקי בייתוס (שיש לו מכשיר שמצייר במהירות) אסור, כדי שיהיה דין אחיד לכולם.

אפשרות 1 בדעת צדוק: דווקא מצות מצויירות של נחתומים אסורות (כי מקפידים לצייר היטב ולכן מתעכבים זמן רב).
אפשרות 2 בדעת צדוק: דווקא מצות מצויירות של אנשים פרטיים אסורות (כי אינם בקיאים לצייר ולכן מתעכבים זמן רב).

דעת ר' יוסי:
מותר לצייר ע"ג מצות דקות. (כי אין ממהרין להחמיץ)
אסור לצייר ע"ג מצות עבות. (כי מחמיצין במהירות בגלל עוביין)

אך אם הרתיח את האילפס ואח"כ הדביק בה את הלחם - חייב (שזה כעין מעשה תנור).

האם לחם שנעשה באילפס חייב בחלה?
ריש לקיש: לא.
ר' יוחנן: כן.

רק לחם האפוי בתנור חייב.

הגמרא הקשתה על ר' יוחנן מברייתא שנאמר בה שאם "עשאן באילפס - פטור".
ר' יוחנן ניסה לתרץ שיש בעניין זה מחלוקת תנאים כדלהלן.

רק אם עשה את הלחם בחמה - פטור.

ביאור ר' יוחנן למחלוקת:
נחלקו האם מעשה אילפס חייב בחלה. [ת"ק: כן. ר' יהודה: לא].
ביאור הגמרא למחלוקת:
מעשה אילפס לכו"ע פטור מחלה, ונחלקו במעשה אילפס שחזר ואפאו בתנור האם חייב בחלה. [ת"ק: כן. ר' יהודה: לא]

ברייתא

ת"ק: מעיסה וחלוטה פטורים מחלה.
ר' יהודה: רק האפוי בתנור חייב בחלה.

פסחים לז: (3 שורות מלמטה) עד לח: (סוף הדף)

ביאורי מושגים

לחמי תודה: עם קרבן תודה מביאים 40 חלות מהן 10 חלות לחם חמץ, ו - 30 מצות משלושה מינים: 10 חלות מצות (הנילושות במים ושמון), 10 רקיקי מצות (הנילושות במים בלבד, ומוסיפים עליהם את השמן רק אחרי האפיה), ו10 חלות מורבכות (מקמח שנילוש במים רותחים) - לחמי איל נזיר: הנזיר מביא ביום מלאת ימי נזרו קרבן שלמים ועימו 10 חלות מצות ו10 רקיקי מצות.

האם עיסה של מעשר שני חייבת בחלה?
 ר"מ: לא.
 חכמים: כן.

העיסה צריכה להיות שלכם - "עריסותיכם".

האם יוצאים ידי חובה במצות של מעשר שני?
 ר"מ: לא.
 חכמים: כן.

נלמד בגזירה-שוה ("לחם" "לחם") מדין חלה.

לדעת ר"מ מעשר שני נחשב "ממון גבוה" ולכן לא נחשב שלנו.

גם ריה"ג סובר שלא ניתן לצאת ידי חובה אבל מסיבה אחרת - כיוון שהיא איננה נאכלת באנינות

האם יוצאים בסוכות באתרוג של מעשר שני?
 ר"מ: לא.
 חכמים: כן.

האתרוג צריך להיות שלכם - "ולקחתם לכם".

האם כהנים יכולים לצאת ידי חובה במצה העשויה מחלה של מעשר שני בירושלים?

בחולין של מעשר שני אסר ריה"ג לצאת ק"ו שאסור בחלת מעשר שני

לדעת ר' יוסי הגלילי: לא.

לדעת ר' עקיבא: אפשרות א: ר"ל הסתפק בזה. אפשרות ב: כן.

בחולין של מעשר שני התיר ר"ע לצאת כיוון שניתן לאוכלם בכל מקום (אם נטמאו חלת מעשר שני - מצד אחד כעת לא ניתן לפדותה (ומצד זה יש בעיה), מצד שני לפני שקרא לה שם היה ניתן לפדותה (ומצד זה אין בעיה)

לפי אפשרות ב' ר"ל הסתפק ב: מצה העשויה מחלה שנקנתה בכסף מעשר שני.

ההתלבטות היא לפי ר"י שסובר שלא ניתן לפדות לקוח בכסף מעשר שני שנטמא.

דעת רבא על ספקותיו של ר"ל: אין הבדל בין סוגי מעשר שני השונים

כאן צריך שני תרחישים תיאורטיים כדי להגיע למצב שהמצה תיאכל בכל מקום:
 א. אם לא היה קורא לה שם חלה.
 ב. אם לא היה קונה בכסף מעשר שני.
 ספקו של ר"ל הוא האם ניתן להתחשב גם בשני תרחישים תיאורטיים (שני 'הואיל') או שניתן להתחשב רק בתרחיש תיאורטי אחד ('הואיל' אחד)

משנה (לה.)

מצות של חלות תודה ורקיקי נזיר

עשאו לעצמו: לא יוצא בהן.

עשאו למכור: כן יוצא בהן.

כיוון שמראש מתכנן שבמידה ולא יהיו לו קונים אז ישתמש בהם לשם מצות לפסח.

המקור:

רבה:

"ושמרתם את המצות" - המצה צריכה להשתמר לשם מצה ולא לשם זבח.

רב יוסף: "שבעת ימים מצות תאכלו" - המצה צריכה להשתמר לשם מצה הנאכלת לשבעה ולא הנאכלת ליום ולילה (כתודה ונזיר).

מדוע יש צורך בפסוקים של רבה ורב יוסף?

לא ניתן ללמוד מ"לחם עוני" שלא יוצאים במצות קדשים (שהרי לא נאכלים באינות אלא רק בשמחה) - כיוון שסוברים כר' עקיבא שכתוב "עני".

לא ניתן ללמוד מ"עני" [שבא למעט מצה עשירה (כר' עקיבא)] - כיוון שהן אינן נחשבות מצה עשירה כי יש בהן רק מעט שמן.

לא ניתן למעט מ"בכל מושבותיכם" - כיוון שסוברים שתודה ונזיר הוקרבו ונאכלו אף בנוב וגבעון (ועבורם לא ניתן ללמוד מ"בכל מושבותיכם").